

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Patricie Selecká

Práva rodinných příslušníků občanů EU

Bakalářská práce

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „*Práva rodinných příslušníků občanů EU*“
vypracovala samostatně a citovala jsem všechny citované zdroje.

V Napajedlích dne 24.3. 2018

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat panu JUDr. Ondreji Hamuľákovi, Ph.D, za jeho čas a ochotu spolupracovat se mnou na mé bakalářské práci.

Obsah	
Přehled použitých zkratk	6
Úvod	7
1 Pojem rodinný příslušník občana EU a jeho vývoj v historii	9
1.1 Vývoj právní úpravy v oblasti volného pohybu a pobytu	10
1.2 Rodinný příslušník migrujícího občana EU vs. nemigrujícího občana EU	12
2 Právo volného pohybu a pobytu	19
2.1 Právo volného pohybu	19
2.1.1 Právo na vstup a právo na opuštění zemí	19
2.2 Právo pobytu	21
2.2.1 Právo pobytu po dobu tří měsíců (krátkodobý pobyt)	21
2.2.2 Právo pobytu po dobu delší než tři měsíce (dlouhodobý pobyt)	23
2.2.3 Právo trvalého pobytu	25
2.3 Zachování práva pobytu rodinných příslušníků v případě smrti nebo odjezdu občana	26
2.4 Zachování práva pobytu rodinných příslušníků v případě rozvodu, prohlášení manželství za neplatné nebo ukončení registrovaného partnerství	27
2.5 Omezení práva na vstup a práva pobytu z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví	28
2.5.1 Veřejné zdraví	28
2.5.2 Veřejné bezpečnost a veřejný pořádek	29
3 Pobytový průkaz rodinného příslušníka občana Unie a vydávání povolení k pobytu v praxi	31
4 Přístup rodinných příslušníků k zaměstnání a sociálnímu zabezpečení	35
4.1 Přístup k zaměstnání	35
4.2 Sociální zabezpečení	35
4.2.1 Poskytování rodinných dávek	36
5 Rovné zacházení a procesní záruky	38
5.1 Zákaz diskriminace	38
5.2 Ochrana před vyhoštěním	39
6 Originalita práv rodinných příslušníků	40
Závěr	41
Seznam použitých zdrojů:	43
Bibliografické:	43
Internetové zdroje:	43
Právní předpisy:	44
Diplomové práce:	46

Shrnutí práce	47
Abstract	47
Seznam klíčových slov	48
Key words	48
Seznam grafů	49

Přehled použitých zkratk

EU	Evropská Unie
ES	Evropské společenství
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
Rodinní příslušníci třetích států	Rodinní příslušníci nečlenských států Evropské unie
Pobytová směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států.
Hostitelský členský stát	Stát Unie, ve kterém státní příslušníci členských států vykonávají své právo pohybu a pobytu.
Cizinecký zákon	Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákon.

Úvod

Cílem této bakalářské práce je rozebrat a ujasnit si problematiku práv rodinných příslušníků občanů EU a tím také zdůraznit a poukázat na důležitost a výhody členství v Evropské unii. Práci budu také pro zajímavost prokládat a doplňovat právě českou právní úpravou, abychom měli určitou představu o tom, jak věci v této oblasti fungují v našem státě. Výchozím bodem pro tuto práci je zejména důležitost směrnice **EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2004/38/ES o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států**. Ta ruší a nahrazuje několik předchozích směrnic a nařízení a upravuje „*podmínky výkonu práva volného pohybu a pobytu na území členských států občany Unie a jejich rodinnými příslušníky, právo trvalého pobytu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků na území členských států a omezení práv výše uvedených z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví*.“¹

Pokud jde o význam směrnice 2004/38/ES, mohli bychom si ji označit za základní vykonávací normu k ustanovením Smlouvy o fungování Evropské unie². Další hlavní zdroj pro toto téma je zakotven v *rozsudcích Soudního dvora EU*, který danou oblast rozšiřuje a dotváří. Budeme se zabírat těmi nejvýznamnějšími rozsudky SDEU, protože přehled a obsah vybraných judikátů je směrodatný pro veškerou další praxi. Bez těchto případů je evropské právo jako celek nemyslitelné. A v neposlední řadě budu také čerpat ze zákona č. **326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky**, který nám upravuje danou problematiku se zaměřením na Českou republiku. Nejprve v práci řádně vysvětlím, na koho se směrnice vztahuje, tzn. kdo je tedy ten tzv. „*rodinný příslušník občana EU*“ a jakým historickým vývojem daná oblast prošla. Dále se budu nejširěji zabírat konkrétními jednotlivými právy a případnými omezeními, které se na ně vztahují, doplněné o nejznámější a nejvýznamnější rozsudky SDEU, které jsou pro výklad, praxi a uplatňování těchto práv stěžejní. Text proložím i grafy znázorňující počty občanů ze třetích zemí, kteří dostali ve státech Unie povolení k pobytu právě z rodinných (i jiných) důvodů, a také kolik státních příslušníků třetích zemí přišlo v posledních letech právě k nám z důvodu rodinných vazeb a rodinných záležitostí.

¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úřední věstník L 158, 30/04/2004, S. 0077–0123, čl. 1.

² KUNOVÁ, Vlasta a Radoslav SVITANA. *Vol'ný pohyb osob a uznávanie kvalifikácie v práve Európskej únie*. Banská Bystrica: Vydavateľstvi Právnické fakulty UMB, 2006, s. 55.

Z ekonomického hlediska je pohyb rodinných příslušníků obzvláště důležitý. Jak by asi fungoval vnitřní trh a volný pohyb pracovníků, kdyby se migrující pracovníci museli stěhovat do jiné země bez toho, aniž by si s sebou mohli vzít své rodinné příslušníky?! A jak by celý tento systém fungoval, kdyby tito rodinní příslušníci neměli v novém státě vlastní uplatnění na pracovním trhu?³ Při otázce vystoupení z EU si mnoho lidí neuvědomuje, jak moc velké benefity členství pro nás jako občany jednoho ze členských států tato Unie představuje, a proto bych také touto prací chtěla připomenout alespoň „malou“ část z toho, co nám toto společenství umožňuje a poskytuje. Chci tímto tedy přinést přehled práv v oblasti rodinných příslušníků občanů EU z Unijního práva vyplívajících a také posoudit teorii a praxi. Pokusit se odpovědět na otázku, zda opravdu práva garantovaná Unií jsou jí a členskými státy také skutečně přiznávána.

³ TOMÁŠEK, Michal, Vladimír TÝČ a kolektiv. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2013, s. 232.

1 Pojem rodinný příslušník občana EU a jeho vývoj v historii

Asi nejjednodušší formulací tohoto pojmu je, že se jedná o „*fyzické osoby, které mají zákonem stanovené rodinné vazby k občanům EU.*“ (obdobná práva se vztahují též na občany Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska). Takoví rodinní příslušníci občanů EU mají buď sami občanství EU (pak jsou tedy sami občany EU a jejich rodinná vazba k občanům EU nebude pro jejich cizinecký status zásadní), anebo sami občanství nemají. V prvním případě tedy pro ujasnění budou využívat právní možnosti z titulu jejich vlastního občanství, ne jako rodinní příslušníci.⁴ A právě ve zmíněném druhém případě, kdy by jinak patřili mezi cizince ze třetích zemí, je zařazujeme do skupiny se šíře garantovanými právy – kategorie rodinných příslušníků, a to právě díky jejich rodinné vazbě k občanovi EU.

Pojem „rodinný příslušník“ vymezuje směrnice 2004/38/ES ve svém článku 2. odst. 2 jako: „*manžela nebo manželku, partnera, se kterým občan Unie uzavřel registrované partnerství na základě právních předpisů členského státu, zachází-li právní řád hostitelského členského státu s registrovaným partnerstvím jako s manželstvím (v souladu s podmínkami stanovenými souvisejícími právními předpisy hostitelského členského státu), potomky v přímé linii, kteří jsou mladší 21 let nebo jsou vyživovanými osobami, a takoví potomci manžela či manželky nebo partnera či partnerky, předky v přímé linii, kteří jsou vyživovanými osobami, a takoví předci manžela či manželky nebo partnera či partnerky.*“⁵

Výše uvedená směrnice se dále zabývá ve svém čl. 3 tzv. „oprávněnými osobami“, které jsou nějakým způsobem závislé na občanovi EU. Jedná se tedy o skupinu cizinců, kteří nedisponují dokladem o rodinné vazbě, ovšem tuto definici obsahově naplňují.⁶ V takových případech má hostitelský členský stát povinnost usnadnit jejich vstup a pobyt.⁷ Jedná se o: „*a) všechny ostatní rodinné příslušníky bez ohledu na jejich státní příslušnost, kteří nejsou zahrnuti v definici rodinného příslušníka ve smyslu čl. 2 bodu 2 a kteří jsou v zemi, z níž pocházejí, osobami vyživovanými občanem Unie s primárním právem pobytu nebo členy jeho*

⁴ ČIŽINSKÝ, Pavel, Tomáš DUNDR, Pavla HRADEČNÁ a kolektiv. *Cizinecké právo*. Praha: Linde, 2012, s. 126.

⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úřední věstník L 158, 30/04/2004, S. 0077–0123, čl. 2. odst. 2.

⁶ ČIŽINSKÝ, Pavel, Tomáš DUNDR, Pavla HRADEČNÁ a kolektiv. *Cizinecké právo*. Praha: Linde, 2012, s. 127.

⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úřední věstník L 158, 30/04/2004, S. 0077–0123, čl. 3.

domácnosti nebo u kterých vážné zdravotní důvody naléhavě vyžadují osobní péči tohoto občana Unie o ně,

*b) partnera, se kterým má občan Unie řádně doložený trvalý vztah.*⁸

Takové skupině rodinných příslušníků nenáleží stejné, či naprosto shodné postavení a práva jako rodinným příslušníkům dle čl. 2 odst. 2 pobytové směrnice.⁹ Tento okruh osob tedy nemá garantován právo na vstup a pobyt, ale je na hostitelském členském státu, aby posoudil poměry takových osob a pokud by jim odepřel pobyt nebo vstup na území jeho státu, musí to jasně a řádně odůvodnit. Je na posouzení státu jak dotyčné osoby a jejich práva vyhodnotí¹⁰.
„Cizinci, kteří splňují podmínky pro rodinného příslušníka nebo pro osobu, na kterou se hledí obdobně, jsou jimi bez dalšího, tj. aniž by o tom muselo být vydáno formální rozhodnutí (v podobě povolení k pobytu jako rodinný příslušník občana EU).“¹¹

1.1 Vývoj právní úpravy v oblasti volného pohybu a pobytu

Nyní je výchozím právním předpisem volného pohybu občanů EU a jejich rodinných příslušníků pobytová směrnice 2004/38/ES, ale jak veškeré tyto benefity vlastně vznikly? Když se podíváme na počátek evropské integrace, **Pařížská smlouva** (1951) zavedla volný pohyb osob – pracovních sil v rámci určitého odvětví, nebylo jejím cílem ustanovit volný pohyb všech osob mezi jednotlivými členskými státy Unie. Rokem 1957, **Římskými smlouvami** je zakotveno právo na volný pohyb v rámci Společenství, a také bylo ustanoveno právo na pobyt v hostitelském členském státě. Ovšem tato práva byla podmíněna jak občanstvím některého ze členských států, tak statusem ekonomicky aktivní osoby. Nicméně o pár let později mohly tyto svobody využívat i rodinní příslušníci pracovníků a v 90. letech minulého století se právo na volný pohyb začalo vztahovat právě i na osoby členských států, které nejsou ekonomicky aktivní, ovšem za splnění určitých podmínek (dostatečné finanční prostředky a zdravotní pojištění). **Maastrichtskou smlouvou** z roku 1992 bylo zavedeno občanství Evropské unie a o bylo zakotveno obecné právo občanů členských států na volný pohyb a pobyt v rámci

⁸ „Tamtéž“, čl. 2-3.

⁹ RYCHLÁ, Lucie. Občanství EU a právo pobytu [online]. Brno, 2014 [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/rtafq/>>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce David Sehnálek, s. 40.

¹⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úřední věstník L 158, 30/04/2004, S. 0077–0123, čl. 3.

¹¹ ČIŽINSKÝ, Pavel, Tomáš DUNDR, Pavla HRADEČNÁ a kolektiv. *Cizinecké právo*. Praha: Linde, 2012, s. 128.

Společenství na úrovni komunitárního primárního práva.¹² Došlo k dohodě států na tom, že problematika cizinců, přechodu vnějších hranic a přistěhovalecká politika bude zahrnuta v mezivládním, třetím pilíři. Nicméně již o 5 let později **Amsterdamskou smlouvou** (1997) se tato oblast azylové, přistěhovalecké a vízové politiky a stěžejní otázky azylu, imigrace a hranic se přemísťují do pilíře prvního.¹³ A to právě z důvodu jakéhosi vytváření prostoru svobody, bezpečnosti a práva.¹⁴

„Evropská rada na svém zvláštním zasedání v Tampere ve dnech 15. a 16. října 1999 uznala nutnost harmonizace vnitrostátních právních předpisů o podmínkách přijímání a pobytu státních příslušníků třetích zemí. V této souvislosti zejména prohlásila, že Evropská unie by měla zajistit spravedlivé zacházení se státními příslušníky třetích zemí, kteří oprávněně pobývají na území členských států, a že důraznější politika integrace by měla směřovat k tomu, aby jim byla přiznána práva a povinnosti srovnatelná s právy a povinnostmi občanů Evropské unie.“¹⁵

Po **Lisabonské smlouvě** (2007) je prostor svobody, bezpečnosti a práva ustanoven v části III. Hlavě V. Smlouvy o fungování Evropské unie.¹⁶ Výchozí ustanovení SEU nám jasně stanovuje, že: *„Unie poskytuje svým občanům prostor svobody, bezpečnosti a práva bez vnitřních hranic, ve kterém je zaručen volný pohyb osob ve spojení s vhodnými opatřeními týkajícími se ochrany vnějších hranic, azylu, přistěhovalectví a předcházení a potírání zločinnosti.“¹⁷*

¹² VLÁČIL, Jiří. *PRÁVO NA VSTUP A POBYT NA ÚZEMÍ ČLENSKÝCH STÁTŮ EVROPSKÉ UNIE*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2016, s. 10-12.

¹³ LAKOTOVA, Lenka. *PRÁVO NA VSTUP A POBYT PŘÍBUZNÝCH OBČANŮ A OBYVATEL EVROPSKÉ UNIE Z ŘAD OBČANŮ NEČLENSKÝCH STÁTŮ* [online], Brno, 2013 [cit. 2018-02-03]. Dostupné z https://is.muni.cz/th/o5uv3/Lakotova_diplomova_prace.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Právnická fakulta. Vedoucí práce Filip Křepelka, s. 14.

¹⁴ VLÁČIL, Jiří. *PRÁVO NA VSTUP A POBYT NA ÚZEMÍ ČLENSKÝCH STÁTŮ EVROPSKÉ UNIE*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2016, s. 15.

¹⁵ Směrnice Rady 2003/86/ES ze dne 22. září 2003 o právu na sloučení rodiny, Preambule, bod 3.

¹⁶ LAKOTOVA, Lenka. *PRÁVO NA VSTUP A POBYT PŘÍBUZNÝCH OBČANŮ A OBYVATEL EVROPSKÉ UNIE Z ŘAD OBČANŮ NEČLENSKÝCH STÁTŮ* [online], Brno, 2013 [cit. 2018-02-03]. Dostupné z https://is.muni.cz/th/o5uv3/Lakotova_diplomova_prace.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Právnická fakulta. Vedoucí práce Filip Křepelka, s. 14.

¹⁷ Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění) - Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění) - Protokoly- Přílohy- Prohlášení připojená k závěrečnému aktu mezivládní konference, která přijala Lisabonskou smlouvu podepsanou dne 13. prosince 2007 - Srovnávací tabulky Úřední věstník C 326, 26/10/2012 S. 0001–0390, čl. 3 odst. 2.

1.2 Rodinný příslušník migrujícího občana EU vs. nemigrujícího občana EU

Pro správné pochopení dané problematiky si musíme uvědomit rozdíl mezi těmito dvěma skupinami a rozlišovat jejich právní postavení.

V případě prvním, tedy v případě, kdy občan EU skutečně migruje, tzn. vykonává pohyb a využívá svá práva volného pohybu garantována Unijním právem, využívá jeho doprovázející rodinný příslušník postavení jako rodinný příslušník občana EU podle práva EU. Nicméně v případě, že rodinní příslušníci se právě stěhují do země, kde se občan EU narodil a žije zde po celou dobu – tedy nemigroval, nevykonával pohyb a nevyužíval právo volného pohybu podle Unijního práva, tak právě v takovém případě tito rodinní příslušníci nemají svůj status odvozený od práva EU, ale řídí se vnitrostátní právní úpravou. Musí tedy splňovat požadavky stanovené jednotlivými členskými zeměmi.

Ovšem Soudní dvůr v rozsudku *Carpenter*¹⁸ udělal výjimku, když stanovil, že odvozené právo pobytu rodinného příslušníka občana Unie v jeho domovském členském státě může vyplývat přímo z čl. 56 SFEU: „Podle následujících ustanovení jsou zakázána omezení volného pohybu služeb uvnitř Unie pro státní příslušníky členských států, kteří jsou usazeni v jiném členském státě, než se nachází příjemce služeb.“¹⁹ a dospěl k závěru, že by občan Unie mohl být odrazen od poskytování služeb v jiném členském státě, v případě, když by jeho rodinnému příslušníkovi nebylo přiznáno právo pobytu v jeho domovském členském státě.²⁰

Kromě takové výjimky, výše uvedenou teorii potvrzují následující případy, týkající se právě dovolávání se odvozených práv ze statusu rodinného příslušníka občana EU. Podíváme se tedy na to, jak v konkrétních případech přiznání či nepřiznání takových práv Soudní dvůr Evropské Unie argumentoval.

Singh a další²¹

V těchto případech Evropský Soudní dvůr rozhodoval o zachování práva pobytu státních příslušníků třetích zemí právě po rozvodu s občanem EU. Řešily se tři situace v Irsku, kdy se muži oženili se státními příslušnicemi členského státu EU, a na základě toho jako rodinní

¹⁸ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 11. července 2002, *Carpenter*, C-60/00.

¹⁹ Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění) - Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění) - Protokoly-Přílohy-Prohlášení připojená k závěrečnému aktu mezivládní konference, která přijala Lisabonskou smlouvu podepsanou dne 13. prosince 2007 - Srovnávací tabulky Úřední věstník C 326, 26/10/2012 S. 0001–0390, čl. 56.

²⁰ VLÁČIL, Jiří. *PRÁVO NA VSTUP A POBYT NA ÚZEMÍ ČLENSKÝCH STÁTŮ EVROPSKÉ UNIE*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2016, s. 111.

²¹ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 16. července 2015, *Sign a další*, C-218/14.

příslušníci občana EU získali právo pobytu v hostitelském členském státu, tak jak ho garantuje pobytová směrnice. V každém z těchto tří případů manželka po nějaké době opustila svého manžela, respektive odjela z území členského hostitelského státu (Irsko) a až poté požádala o rozvod.

Pan Singh, který je indickým státním příslušníkem, legálně pobýval v Irsku, zde uzavřel manželství s lotyšskou státní příslušnicí, která zde také legálně pobývala a pracovala. Narodilo se jim dítě, které mělo lotyšskou státní příslušnost. K. Singhovi bylo jako manželovi občanky Unie uděleno povolení k pobytu v Irsku na dobu pěti let. Manželka však z Irsko odjela a ze své rodné země podala návrh na rozvod, kterému bylo vyhověno. Pan Singh tedy požádal o zachování povolení k pobytu, a také o vydání povolení k trvalému pobytu (podmínku trvajících manželství 3 roky, z toho 1 v Irsku splňuje a také je otcem občanky Unie). V této době byl bývalý manžel osobou samostatně výdělečnou nebo zaměstnanou. Ovšem jeho žádost byla zamítnuta. SDEU rozhodl tak, že nemůže mít zachováno právo pobytu v tomto členském státě Unie, pokud zahájení řízení o rozvodu předcházelo odjezdu manžela či manželky, který je občanem Unie, z tohoto členského státu. Jediné, co mu bylo uděleno, bylo obnovitelné povolení na pobyt v Irsku po dobu jednoho roku, ovšem bez pracovního povolení, a tak zde mohl vykonávat obchodní činnost. Dotyčná osoba se tedy v takovém případě (kdy občan Unie odjede z daného hostitelského členského státu) nemůže obrátit na čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38/ES a dovolávat se svých práv, a to i v případě, že rodinný příslušník má dostatečné finanční prostředky nebo je pracovníkem v daném členském státě. Prakticky s odjezdem občana EU ztrácí své právo pobytu ihned.²²

Takový případ v praxi ukazuje, že i ochrana rodinných příslušníků nemusí být taková, jaká se hned na první pohled zdá být. Z rozsudku vyplývá, že manžel – občan třetího státu, který ani danou situaci nemusel zavinit, ztrácí právo pobytu v okamžiku odjezdu druhého manžela – občana EU. Musíme si totiž uvědomit, že práva rodinných příslušníků jsou práva odvozená. A rodinní příslušníci se jich můžou dovolávat až občan EU využije své právo svobody pohybu.

Jak potvrzuje rozhodnutí ve věci *Ymeraga*²³, právo pobytu garantováno pobytovou směrnicí není vlastním právem rodinných příslušníků občanů EU, ale je právem odvozeným

²² VINTROVÁ, Anna Katerina. *Svoboda pohybu a pobytu občanů EU v aktuální judikatuře Soudního dvora EU* [online]. Brno, 2017 [cit. 2018-03-03]. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/mca7w/diplomka-finalni_vintrova.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Právnická fakulta. Vedoucí práce David Sehnálek, s. 53-54.

²³ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 8. 5. 2013, *Ymeraga* C-87/12.

od statusu občana EU. V primárním právu není zakotveno občanům třetích států samostatné právo pobytu, jsou závislí na výkonu svobody pohybu občanem Unie.

NA²⁴

Případ se týká paní NA – pákistánské státní příslušnice, která si vzala pana KA – německého státního příslušníka a spolu se přestěhovali do Spojeného království. Tam pan KA vykonával samostatnou výdělečnou činnost nebo byl zaměstnaný. Manželé měli dvě děti, které byly německé státní příslušnosti. Nicméně žena byla často obětí domácího násilí. Pan KA opustil společnou domácnost a paní NA podala návrh na rozvod. Ovšem dříve, než jeho děti zahájily povinnou školní docházku, pan KA ze Spojeného království odjel, protože děti byly svěřeny do péče KA. Ta si podala žádost o přiznání práva na trvalý pobyt, které jí však bylo zamítnuto a bylo jí sděleno, že již zde nemá žádné právo pobytu. Podle článku 13 odst. 2 směrnice o volném pohybu a pobytu nevede rozvod ke ztrátě práva pobytu rodinných příslušníků občana EU, kteří nemají státní příslušnost některého ze členských států Unie, pokud je to opodstatněno obzvláště obtížnými okolnostmi jako např. osoby, které se staly obětí domácí násilí právě během manželství/registrovaného partnerství. Ovšem bohužel stejně jako v dříve zmíněném případě *Singh a další*²⁵ SDEU judikoval, že takového práva se může rodinný příslušník domáhat pouze pokud občan EU je na území hostitelského členského státu až do dne zahájení řízení o rozvodu. Spojené království nechtělo nicméně nejprve přiznat toto právo ani dětem, protože jsou občany EU (Německa) a tudíž nejsou nuceny opustit území Unie, ale Soudní dvůr nakonec přiznal právo pobytu jak paní NA, tak oběma dětem.²⁶ Na základě čl. 12 nařízení Rady č. 1612/68, která nám říká, že : „*Děti státního příslušníka členského státu, který je nebo byl zaměstnán na území jiného členského státu, mají přístup k obecnému, učňovskému a odbornému vzdělání za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu, pokud tyto děti mají bydliště na jeho území*“.²⁷

McCarthy²⁸

²⁴ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 30. června 2015, *NA*, C-115/15.

²⁵ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 16. července 2015, *Sign a další*, C-218/14.

²⁶ VINTROVÁ, Anna Katerina. *Svoboda pohybu a pobytu občanů EU v aktuální judikatuře Soudního dvora EU* [online]. Brno, 2017 [cit. 2018-03-03]. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/mca7w/diplomka-finalni_vintrova.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Právnická fakulta. Vedoucí práce David Sehnálek, s. 55.

²⁷ Nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství, Úř. věst. L 257, 19.10.1968, s. 2, čl. 12.

²⁸ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 5. května 2011, *McCarthy*, C-434/09.

Paní McCarthy má jak občanství irské, tak i britské a žije celý svůj život na území Spojeného království. Není ani osobou samostatně výdělečně činnou, ani zde není zaměstnaná, ale pobírá sociální dávky. Vzala si manžela z nečlenského státu-Jamajky, který zde neměl právo pobytu na základě vnitrostátního práva. V roce 2004, kdy nabyla účinnosti pobytová směrnice, požádali paní McCarthy a její manžel o povolení a oprávnění k pobytu podle práva Unijního-paní McCarthy jako občanka Unie a pan McCarthy jako manžel občanky Unie. Nicméně bylo rozhodnuto, že paní není osobou způsobilou, a tudíž její manžel není manželem způsobilé osoby ve smyslu osoby, která je zaměstnaná, vykonává samostatně výdělečnou činnost nebo je v pozici kdy je osoba ekonomicky soběstačná. Podle čl. 3 směrnice 2004/38/ES není paní McCarthy oprávněnou osobou, nespĺňuje podmínky v čl. 7 této směrnice. SDEU argumentoval, že pobytová směrnice se na případy jako je situace, ve které je paní McCarthy nepoužije, neboť ve směrnici se jedná o občana EU, který se stěhuje do jiného členského státu a pobyt vyplývající ze směrnice je spojen s výkonem volného pohybu osob. To, že paní McCarthy je irským státním příslušníkem je dle Soudního dvora irelevantní.²⁹ Zjednodušeně, že směrnice se použije pouze na migrující evropské občany, na které je téměř celá práce zaměřená.

V nadcházejících případech, stejně jako v již výše zmíněném případě paní *NA*³⁰, můžeme vidět, jak se SDEU snaží ochraňovat občany Unie v tom smyslu, aby státní příslušníci některého ze členských států nebyli nuceni opouštět území Unie, a nebyli tak zbaveni možnosti využít svých práv garantovaných Unijním právem:

Marín³¹

Ve věci *Marín* byl kolumbijský státní příslušník, otec dvou nezletilých dětí ve Španělsku – občane EU, které mu byly svěřeny do výlučné péče, odsouzen k trestu odnětí svobody na 9 měsíců (byl mu udělen odklad). Požádal o přechodný pobyt ve Španělsku, který mu byl však z důvodu záznamu v trestním rejstříku zamítnut. Soudní dvůr však rozhodl tak, že z takového důvodu nemůže vnitrostátní úprava automaticky odmítnout povolení k pobytu státnímu příslušníkovi třetího státu, jenž je rodičem nezletilého dítěte – občana EU, které vyživuje a pobývá s ním na území hostitelského členského státu, když by to pro děti znamenalo opustit území daného státu EU.

²⁹ VINTROVÁ, Anna Katerina. *Svoboda pohybu a pobytu občanů EU v aktuální judikatuře Soudního dvora EU* [online]. Brno, 2017 [cit. 2018-03-03]. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/mca7w/diplomka-finalni_vintrova.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Právnická fakulta. Vedoucí práce David Sehnálek, s. 51-52.

³⁰ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 30. června 2015, *NA*, C-115/15.

³¹ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 13. září 2016, *Marín*, C-165/14.

CS³²

Paní CS – jako státní příslušnice nečlenského státu uzavřela sňatek s britským státním příslušníkem. Na základě toho jí bylo uděleno vízum a legálně pobývala na území Spojeného království, a také zde poté získala i povolení k trvalému pobytu. Narodilo se jim dítě – britský občan, kterého měla později sama v péči. Ovšem paní CS byla odsouzena k trestu odnětí svobody na 12 měsíců a v důsledku toho měla být vyhoštěna. Podala tedy žádost o azyl a po vykonání trestu jí byla žádost nejprve zamítnuta, ale po podání žaloby jí bylo vyhověno z důvodu toho, že její správní vyhoštění by bylo porušení Úmluvy o právním postavení uprchlíků a čl. 3 a čl. 8 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jako i Smluv. Ministr však s tímto nesouhlasil a podal odvolání k příslušnému soudu, který však řízení přerušil a podal věc Soudnímu dvoru. SDEU ve věci rozhodl tak, že čl. 20 SFEU brání takové právní úpravě členského státu, kdy má být státní příslušník třetího státu, který byl odsouzen za spáchání trestného činu vyhoštěn zpátky z tohoto hostitelského členského státu, i když pečuje o malé dítě, které je jeho občanem a pobývá zde od narození, aniž by využilo právo volného pobytu, jestliže by to znamenalo to, že by takové dítě v důsledku správního vyhoštění muselo opustit území členského státu Unie a tím pádem by bylo zbaveno možnosti skutečně využívat podstatné části práv plynoucích ze statusu občana Unie. Takové opatření by mohlo být pouze za výjimečných okolností, kdy se zakládá na výlučně osobním chování státního příslušníka nečlenských zemí, které musí představovat skutečné, aktuální a dostatečné závažné ohrožení některého ze základních zájmů společnosti a při každém takovém ukládání musí být zohledněny zájmy dané osoby.³³

Můžete si všimnout podobnosti mezi tímto případem a věcí *Marín*³⁴, kdy Soudní dvůr rozhodl tak, že pouze z důvodu záznamu trestu ve trestním rejstříku nelze automaticky odmítnout povolení k pobytu státnímu příslušníkovi třetího státu, jenž je rodičem nezletilého dítěte-občana EU, které vyživuje a pobývá s ním na území hostitelského členského státu, když by to pro děti znamenalo opustit území daného státu EU.

Jednotlivé případy musíme chápat i v celkovém kontextu všech případů, nejen jako jednotlivé zcela oddělené skutečnosti. Rozsudky Soudního dvora EU se navzájem ovlivňují. A právě na těchto uvedených judikátech můžete jasně vidět, jak se Unijní právo snaží chránit své občany, jakožto státní příslušníky členských států Evropské Unie.

³² Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 13. září 2016, CS, C-304/14.

³³ „Tamtéž“, bod 51.

³⁴ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 13. září 2016, *Marín*, C-165/14.

Zambrano³⁵

Příběh se týká manželů – kolumbijských státních příslušníků, kteří v Belgii požádali o azyl, ale úřady žádostem nevyhověly. Na druhou stranu ovšem bylo k příkazu k opuštění území připojeno i ustanovení o nenavrácení se do Kolumbie vzhledem k probíhající občanské válce. Pan Zambrano se snažil legalizovat jejich pobyt a odvolával se na faktickou nemožnost vrátit se do rodné země z důvodu extrémního zhoršení situace. Dále se odkazoval na jeho snahu o začlenění se do belgické společnosti, a to především ve osvojení si francouzského jazyka a vzdělávání jejich dítěte v mateřské škole, bohužel neúspěšně. Poté se stal pan Zambrano zaměstnancem na plný pracovní úvazek, i když neměl pracovní povolení. Narodil se jim druhý syn – belgický státní občan (v této době už byl tedy pan Z. určitým způsobem zajištěný), a tak v roce 2004 znovu zažádali o legalizaci pobytu. Kolumbijské právo totiž nepřiznává kolumbijské občanství dětem narozeným mimo území Kolumbie v případě, že o to rodiče nepožádají.³⁶ Po narození jejich třetího dítěte – také občanky Belgie, žádali o usazení jako příbuzní v přímé linii belgického státního příslušníka. Bylo jim sice uděleno potvrzení o dočasném pobytu do roku 2006, avšak jejich žádost se zamítla s odůvodněním, že nedodržel zákony své země, když neregistroval své dítě na Kolumbijských úřadech, ale zároveň postupoval tak, aby jeho syn belgické občanství získal, a právě na takovém základě se snažil legalizovat i svůj vlastní pobyt. Později i ztratil zaměstnání a žádal o podporu v nezaměstnanosti, která byla však také zamítnuta. „*Cizinecký úřad potvrdil, že dotyčný a jeho manželka nemohou vykonávat žádnou výdělečnou činnost, přesto však nelze vydat žádné rozhodnutí o ukončení jejich pobytu, neboť o jejich žádosti o legalizaci pobytu nebylo dosud rozhodnuto.*“³⁷ Pan Zambrano byl ale přichycen na pracovišti a byla mu dána okamžitá výpověď bez nároku na odstupné, a tak musel žádat znova o plnou podporu v nezaměstnanosti, která mu byla opět zamítnuta. Důležité je podotknout, že obě rozhodnutí týkající se nevyhovění žádosti o podporu v nezaměstnanosti souvisí s počtem odpracovaných dnů stanovených belgickým právem. Pan Zambrano však vytrval a znovu podal opravný prostředek proti rozhodnutím, která zamítají jeho žádost o usazení. Tvrdil, že jeho právo pobytu vyplývá přímo ze Smlouvy o EU, nebo že mu alespoň přísluší právo pobytu ve smyslu rozhodnutí **Zhu a**

³⁵ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 8. března 2011, *Ruiz Zambrano*, C-34/09.

³⁶ *Zabrano, bod 4: Podle článku 10 prvního pododstavce Code de la nationalité belge (Moniteur belge ze dne 12. července 1984, s. 10095), ve znění platném v době rozhodné z hlediska skutečností původního sporu (dále jen „zákon o belgickém státním občanství“): „Dítě narozené v Belgii, které by v jakémkoli okamžiku před dovršením věku osmnácti let nebo před prohlášením za zletilé před dovršením tohoto věku bylo osobou bez státní příslušnosti, kdyby nemělo belgickou státní příslušnost, je belgickým občanem.“*

³⁷ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 8. března 2011, *Ruiz Zambrano*, C-34/09, bod 26.

*Chen*³⁸, kdy bylo uznáno takové odvozené právo příbuzným v přímé vzestupné linii dítěte nízkého věku, které je státním příslušníkem některého ze členských států Unie. Celá věc se dostala až k SDEU a ten rozhodl takto: „Článek 20 SFEU musí být vykládán tak, že brání tomu, aby členský stát odepřel státnímu příslušníku třetího státu, na kterého jsou výživou odkázány jeho děti nízkého věku, jež jsou občany Unie, právo na pobyt v členském státě, v němž mají tyto děti bydliště a jehož mají státní příslušnost, a aby uvedenému státnímu příslušníku třetího státu odmítl vydat pracovní povolení, neboť taková rozhodnutí by uvedené děti připravila o možnost skutečně využívat podstatné části práv spojených se statutem občana Unie.“³⁹

Právě práva rodinných příslušníků mají sloužit k usnadnění toho, aby se k migrujícímu občanu Unie, který se v hostitelském členském státě rozhodne žít, pracovat či studovat, mohla jeho rodina připojit.⁴⁰ Z toho vyplývá, že mají právo na práci, na které nepotřebují pracovní povolení a s tím i související sociální a daňové výhody. Právo na vzdělání jejich dětí, kterým musí být umožněno studovat za stejných podmínek jako občanům takového státu, a také jejich přístup k příspěvkům na studium za stejných podmínek jako pro občany hostitelského členského státu. Vše by bylo nemyslitelné bez práva volného pohybu, které zahrnuje vstup na území a opuštění zemí, právo pobytu dle jeho délky, právo na rovné zacházení, a tedy zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti. Jednotlivá práva jsou zaměřená na rodinné příslušníky třetích zemí, pokud v textu není zmíněno jinak.

³⁸ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 19. října 2004, *Zhu a Chen*, C-200/02.

³⁹ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 8. března 2011, *Ruiz Zambrano*, C-34/09, bod 46.

⁴⁰ Family members. *Europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/family-residence-rights/index_en.htm.

2 Právo volného pohybu a pobytu

2.1 Právo volného pohybu

Podle evropského práva se volným pohybem rozumí: „Právo vycestovat bez povolení do jiného členského státu Unie a pobývat zde s tím, že svoboda volného pobytu vzniká až po překročení hranice.“⁴¹

„Právo volného pohybu se netýká jen občanů EU, ale i jejich rodinných příslušníků z jiných států, kteří občana doprovázejí nebo následují. Právo volného pohybu a pobytu rodinných příslušníků, kteří nejsou občany EU, je vázáno na skutečnost, že občan EU skutečně migruje.“⁴² Soudní dvůr ve věci *Metock*⁴³ uvedl, že dokonce není ani podmínkou, aby rodinný příslušník pobýval v EU legálně. Jednalo se o paní Metock z Kamerunu, kdy její žádost o politický azyl v Irsku byla zamítnuta. Později se provdala za britského občana, který pobýval v Irsku, a tak získala právo pobytu jako manželka občana EU (nutno uvést, že sňatek nebylo možné považovat za „spekulativní“, protože manželé se znali dlouho předtím a měli spolu děti). Nejprve úřady zamítly její žádost o pobyt s tím, že nepobývala v Irsku legálně. Avšak SDEU v předběžné otázce poznamenal, že taková podmínka nevyplývá z unijního práva. Samozřejmě, členské státy mohou osobu za nelegální pobyt postihnout, ovšem je důležité zdůraznit, že není možné nerespektovat práva, která jsou založená svobodou pohybu osob!⁴⁴

Soudní dvůr vyložil podmínku doprovázení či následování občana Unie tak, že není nutný předchozí legální pobyt rodinného příslušníka v jiném státě Unie, a není zde podstatné, jestli takový rodinný příslušník vstupoval na území hostitelského členského státu před či po občanovi Unie nebo předtím či poté, co se stal jeho rodinným příslušníkem.⁴⁵

Právo volného pohybu zahrnuje:

2.1.1 Právo na vstup a právo na opuštění zemí

To samo o sobě vyplývá z rodinného vztahu, a kromě omezení z důvodu veřejného pořádku, bezpečnosti a zdraví nesmí být dále podmíněno. Právo na vstup a právo na opuštění zemí je zakotveno ve směrnici v čl. 4 odst. 1 a čl. 5 odst. 1. Nesmí být kladeny další podmínky

⁴¹ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva: Prizmatem Lisabonské smlouvy*. 2. doplněné vydání. Praha: Linde, 2009, s. 115.

⁴² ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kolektiv. *Evropské právo 2: Jednotný vnitřní trh*. Česká republika: Wolters Kluwer, 2012, st. 37.

⁴³ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 25. července 2008, *Metock*, C-127/08.

⁴⁴ ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kolektiv. *Evropské právo 2: Jednotný vnitřní trh*. Česká republika: Wolters Kluwer, 2012, s. 37.

⁴⁵ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 25. července 2008, *Metock*, C-127/08, pozn. 132, bod 93.

pro vstup jako např. datum či místo uzavření manželství, v případě, že tímto nabyt statusu rodinného příslušníka nebo předcházející legální pobyt v jiném členském státě apod. Prokazují pouze svoji totožnost a existenci jejich rodinného vztahu k občanu EU.⁴⁶

Pokud by občan Unie nebo rodinný příslušník ze třetích zemí neměl potřebné cestovní doklady/nezbytná víza, hostitelský členský stát je povinen před jeho vrácením poskytnout vhodnou součinnost, tak aby dané doklady v přiměřené době získal. Toto stanovuje čl. 5 odst. 4 pobytové směrnice, kdy v případě vstoupení rodinného příslušníka na dané území nelegálně, mu stát poskytne informace a čas pro dodání veškerých nutných materiálů.⁴⁷ Nicméně důležité je zmínit, že pokud jde o rodinného příslušníka ze třetích zemí, může být požadováno vstupní vízum. Nařízení (ES) č. 539/2001 stanoví seznam států, jejichž státní příslušníci musejí mít ke vstupu do schengenského prostoru (EU) vízum a i ty, co jsou od této povinnosti osvobozeni⁴⁸ (tzv. bílý a černý seznam).

Pokud by tedy daný rodinný příslušník podléhal vízové povinnosti, je od ní osvobozen v momentě, kdy má platnou pobytovou kartu dle čl. 10 pobytové směrnice a můžeme tak říci, že v takových případech mají rodinní příslušníci právo na udělení vstupního víza. Ve chvíli, kdy se rodinný příslušník usadí s občanem EU v hostitelském členském státě, má právo vstupu na území všech dalších členských států.⁴⁹

Když se dostaneme k české právní úpravě, Cizinecký zákon nám stanovuje, že v případě kontroly Policie občan EU a jeho rodinný příslušník je povinen předložit cestovní doklad. Pokud ho u sebe občan EU/rodinný příslušník nemá, může prokázat svou totožnost a to, že je skutečně státním příslušníkem některého ze členských států Unie i jiným dokladem. Navíc rodinný příslušník, který není občanem žádného ze členských států, musí dále předložit vízum, které ho opravňuje k pobytu na daném území (samozřejmě pouze pokud má vízovou povinnost). Jednotlivé členské státy mohou požadovat také to, aby tito migrující občani EU a jejich rodinní příslušníci svou přítomnost na jejich území včas nahlásili, a to v tzv. přiměřené a nediskriminační lhůtě. Pokud by tak neučinili, mohou z toho plynout sankce, ne však vyhoštění!

⁴⁶ ČIŽINSKÝ, Pavel, Tomáš DUNDR, Pavla HRADEČNÁ a a kolektiv. *Cizinecké právo*. Praha: Linde, 2012, s. 128.

⁴⁷ MENGH, Martina a Jérôme QUÉRÉ. FREE MOVEMENT OF EUROPEANS: TAKING STOCK OF A MISUNDERSTOOD RIGHT. *institutdelors.eu* [online]. [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: <http://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2018/01/freemovement-menghiquere-jdi-nov16.pdf>, s. 37.

⁴⁸ ČIŽINSKÝ, Pavel, Tomáš DUNDR, Pavla HRADEČNÁ a a kolektiv. *Cizinecké právo*. Praha: Linde, 2012, s. 129.

⁴⁹ VLÁČIL, Jiří. *PRÁVO NA VSTUP A POBYT NA ÚZEMÍ ČLENSKÝCH STÁTŮ EVROPSKÉ UNIE*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2016, s. 45.

2.2 Právo pobytu

Stejně jako u práva vstupu, i právo pobytu plyne výhradně ze samotného rodinného vztahu s občanem EU, ne až z udělení pobytového oprávnění. Cizinecký zákon nám v české právní úpravě rozlišuje, zda se o jedná o rodinného příslušníka, který je sám občanem EU nebo není.⁵⁰ V prvním případě jeho práva plynou výhradně z jeho osobního statusu jako občana EU, a žádá pouze o potvrzení o přechodném pobytu. V případě druhém, tedy kdy sám rodinný příslušník není občanem některého z členských států, upravuje toto řízení o žádosti v naší právní úpravě především cizinecký zákon. Velmi podobně jako v případě samotných občanů EU nemají rodinní příslušníci do 3 měsíců od data vstupu na dané území povinnost požádat o vydání povolení k pobytu. V tomto případě jsou tedy podmínky pro „obě skupiny“ stejné, jak je uvedeno v §18 cizineckého zákona. Udělení povolení k přechodnému pobytu je z hlediska práva na vstup rovnocenné krátkodobému vízu. Rodinný příslušník s povoleným přechodným pobytem nepotřebuje pro vstup do Schengenského prostoru další vízum.⁵¹ Dokonce: *„Soudní dvůr již dovedl, že když občan Unie pobýval se svým rodinným příslušníkem, který je občanem třetího státu za splnění podmínek směrnice 2004/38 v jiném členském státě, mohou být po návratu do domovského členského státu tohoto občana Unie práva pobytu jeho rodinného příslušníka odvozena přímo z čl. 21 odst. 1 SFEU, a to za podmínek odpovídajících směrnici 2004/38.“*⁵²

Rozlišujeme právo pobytu až do 3. měsíců, právo pobytu od 3. měsíců do 5 let a nad 5 let.

2.2.1 Právo pobytu po dobu tří měsíců (krátkodobý pobyt)

Občané EU a jejich rodinní příslušníci mají právo pobytu v jiném členském státu, než ve kterém jsou sami státní příslušníci, v délce 3 měsíců bez jakýchkoliv dalších podmínek než mít u sebe platný cestovní pas nebo průkaz totožnosti. Toto ustanovení se podle směrnice vztahuje i na rodinné příslušníky, kteří sami nejsou občany EU, pokud občana EU provázejí nebo následují.⁵³ Jak je zakotvené i v § 18 zákona **č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky**: *„Cizinec může pobývat na území přechodně bez víza, je-li rodinným příslušníkem občana Evropské unie, který sám není občanem Evropské unie, držitelem pobytové karty rodinného příslušníka občana Evropské unie nebo průkazu trvalého pobytu na území*

⁵⁰ ČIŽINSKÝ, Pavel, Tomáš DUNDR, Pavla HRADEČNÁ a kolektiv. *Cizinecké právo*. Praha: Linde, 2012, s. 131.

⁵¹ „Tamtéž“, s. 132.

⁵² VLÁČIL, Jiří. *PRÁVO NA VSTUP A POBYT NA ÚZEMÍ ČLENSKÝCH STÁTŮ EVROPSKÉ UNIE*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2016, s. 111.

⁵³ TOMÁŠEK, Michal, Vladimír TÝČ a kolektiv. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2013, s. 321-322.

*jiného členského státu Evropské unie a doba pobytu na území nepřekročí 3 měsíce, nebo je-li rodinným příslušníkem občana Evropské unie, jehož krátkodobé vízum pozbylo platnost nebo pokud na území pobývá s občanem Evropské unie a doba pobytu na území nepřekročí 3 měsíce.*⁵⁴

Za stejných podmínek jako mají občané EU mohou zůstat v hostitelském členském státu i jejich manžel, manželka, děti či vnoučata, kteří nejsou příslušníky žádného členského státu. Fungovat zde mohou tedy jako pracovníci, uchazeči o zaměstnání, studenti či důchodci. S rodinnými příslušníky občanů EU musí být zacházeno stejně jako s občany hostitelského členského státu, což se týká hlavně přístupu k zaměstnání, mzdě a dávek usnadňujících přístup k práci a studiu na školách. Ovšem v určitých případech nemusí být přiznán např. nárok na důchod nebo podpora rodinně po dobu právě prvních třech měsíců.⁵⁵ V případě občanů Unie, kteří si zde hledají zaměstnání s nimi mohou jejich rodinní příslušníci zůstat až po dobu 6 měsíců místo zmíněných 3.⁵⁶

Odmítnout žádost vstupu rodinného příslušníka může být kromě neprokázání ze strany rodinného příslušníka, že se o něj skutečně jedná, pouze ochrana veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a veřejného zdraví nebo prokázání zneužití či podvodu.⁵⁷ Na rozdíl od rodinných příslušníků, kteří nejsou sami občany EU. V takovém případě na úrovni České republiky cizinecký zákon velmi podrobně stanovuje, v jakých případech bude žádost rodinných příslušníků třetích států zamítnuta:

- „a) předloží padělaný nebo pozměněný cestovní doklad,*
- b) nesplňuje požadavky opatření před zavlečením infekčního onemocnění,*
- c) je důvodné nebezpečí, že by při pobytu na území mohl ohrozit bezpečnost státu nebo závažným způsobem narušit veřejný pořádek,*
- d) je zařazen do informačního systému smluvních států a příslušný orgán, který rodinného příslušníka do tohoto systému zařadil, poskytne dodatečné informace, po jejichž vyhodnocení lze mít za to, že trvá důvodné nebezpečí, že by mohl při pobytu na území jiného smluvního státu ohrozit jeho bezpečnost nebo závažným způsobem narušit veřejný pořádek,*

⁵⁴Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, §18.

⁵⁵ Family members. *Europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/family-residence-rights/index_en.htm.

⁵⁶ Jobseeker's family. *Europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/family-residence-rights/jobseekers-family/index_en.htm.

⁵⁷ČIŽINSKÝ, Pavel, Tomáš DUNDR, Pavla HRADEČNÁ a a kolektiv. *Cizinecké právo*. Praha: Linde, 2012, s. 130.

e) se dopustil obcházení tohoto zákona s cílem získat vízum k pobytu na území, zejména pokud účelově uzavřel manželství nebo jeho účelově prohlášeným souhlasem bylo určeno otcovství,
f) se dopustil podvodného jednání s cílem získat vízum k pobytu na území, nebo
g) není rodinným příslušníkem občana Evropské unie nebo občana Evropské unie nedoprovází nebo nenásleduje.⁵⁸

Pro účely ochrany před podvody a zneužíváním je zakotven čl. 35 směrnice 2004/38/ES, který stanovuje, že členské státy Unie mají možnost zavést taková opatření k odepření, pozastavení nebo odnětí práva, které bylo uděleno na základě této směrnice, pokud by došlo ke zneužití práv nebo podvodu. Jedná se např. o účelové sňatky. Nicméně všechny takové kroky musí být přiměřené a při jejich postupech se musí dbát na procesní záruky, které jsou zde také zakotveny. Jedná se jak o případy, kdy sňatky slouží výlučně k účelu získání povolení o přechodném pobytu, tak o fingované určení otcovství. Ovšem nejedná se o případy, kdy jde o skutečné soužití, v tomto případě je získání práva volného pohybu a pobytu podle práva EU za splnění daných podmínek na místě.⁵⁹

2.2.2 Právo pobytu po dobu delší než tři měsíce (dlouhodobý pobyt)

Právo na pobyt v hostitelském členském státu delší než 3 měsíce mají občané EU podle směrnice tehdy, když:

„a) jsou v hostitelském členském státě zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými; nebo
b) mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika; nebo
c) jsou zapsáni u soukromého či veřejného subjektu, akreditovaného nebo financovaného hostitelským členským státem v souladu s jeho právními předpisy nebo správní praxí z prvotního důvodu studia, včetně odborné přípravy, a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika, a prohlášením nebo jiným podobným prostředkem podle své volby ujistí příslušný vnitrostátní orgán, že mají dostatečné prostředky pro sebe a své rodinné příslušníky, aby se po dobu jejich pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu; nebo

⁵⁸Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, §20 odst. 5.

⁵⁹ČIŽINSKÝ, Pavel, Tomáš DUNDR, Pavla HRADEČNÁ a kolektiv. *Cizinecké právo*. Praha: Linde, 2012, s. 135.

d) jsou rodinnými příslušníky doprovázejícími nebo následujícími občana Unie, který splňuje podmínky uvedené v písmenech a), b) nebo c).“⁶⁰

Zde platí už poněkud přísnější pravidla, kdy rodinný příslušníci musí žádat o povolení k pobytu. Článek 10 pobytové směrnice uvádí seznam dokumentů, které lze po takových osobách požadovat.⁶¹ U pobytu do 3. měsíců jsme si řekli, že podmínky pro rodinné příslušníky i občany EU jsou srovnatelné. V případě delšího pobytu nad 90 dní se však podmínky začínají měnit. U pobytu nad 3 měsíců již rodinní příslušníci, kteří s občanem přicestovali musí plnit určité podmínky, zejména mít dostatečné finanční prostředky. Pevná fixní částka takových finančních zdrojů nesmí být stanovena dle článku 8 směrnice 2004/38/ES a vždy se musí vzít v úvahu osobní situace jedince.⁶²

V závislosti na tom, jaký „status“ či „pozici“ občané EU mají, rozlišujeme odlišné podmínky pro pobyt jejich rodinných příslušníků:

Pracovník

Jestliže v jiné zemi občané EU fungují jako osoby samostatně výdělečně činné, jsou zaměstnanci nebo jsou do jiného členského státu vysláni, mohou s nimi manžel, nezaopatřené děti, vnoučata i rodiče zůstat bez splnění jakýchkoliv podmínek.⁶³ Pokud však práci ztratí nebo přijedou do hostitelského členského státu za účelem hledání práce, musí pro to, aby jejich rodinní příslušníci s nimi mohli dále zůstat v členském státě prokázat, že aktivně hledají práci a mají skutečné reálné šance ji najít.⁶⁴

Důchodce

Ovšem při postavení migrujícího občana EU jako důchodce žijící v jiném členském státě, musí prokázat, že má dostatečné finanční prostředky na živobytí bez nutnosti pobírání podpory, také že má zajištěno komplexní zdravotní pojištění v této zemi pro celou svou rodinu. V takovém případě s nimi manžel, nezaopatřené děti, rodiče i vnoučata mohou zůstat.⁶⁵

⁶⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úřední věstník L 158, 30/04/2004, S. 0077–0123, čl. 7.

⁶¹ MENGH, Martina a Jérôme QUÉRÉ. FREE MOVEMENT OF EUROPEANS: TAKING STOCK OF A MISUNDERSTOOD RIGHT. *institutdelors.eu* [online]. [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: <http://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2018/01/freemovement-menghiquere-jdi-nov16.pdf>, s. 36.

⁶² „Tamtéž“, s. 28.

⁶³ Family members. *Europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/family-residence-rights/other-family/index_en.htm.

⁶⁴ Rodinní příslušníci uchazečů o zaměstnání. *Europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/family-residence-rights/jobseekers-family/index_cs.htm.

⁶⁵ „Tamtéž“.

Student

Pokud je občan EU v hostitelském členském státu za účelem studia, musí být zapsán do schváleného vzdělávacího zařízení, mít zdravotní pojištění ve státě, ve kterém chce studovat a mít dostatečné finanční zdroje bez závislosti na podpoře příjmů, aby s ním mohl zůstat manžel, nezaopatřené děti i vnoučata. Rodiče jsou v případě jeho statusu studenta považováni za vzdálenější příbuzné. A bude s nimi zacházeno stejně jako s dětmi mimo Unii a jako s manželi.⁶⁶

Podle rozsudků SDEU ve věcech *Ibrahim*⁶⁷ a *Teixeira*⁶⁸, dítě, které jednou získá odvozené právo pobytu v hostitelském členském státě, má v takovém členském státě Unie pro účely studia samostatné právo pobytu i s rodičem, které o něj pečuje. A to, aniž by muselo splňovat kritéria pobytové směrnice uvedené v čl. 7 odst. 1. Takto získané právo není omezeno dokonce ani plnoletostí dítěte, tudíž se vztahuje i na vysokoškolské studium.⁶⁹

Oprávněné osoby dle článku 3. pobytové směrnice mohou zůstat s občanem EU jako tzv. osoby závislé v případě, že jsou vážně nemocní a občan EU by se o ně řádně staral, či v případě, že jsou na takové osobě ekonomicky závislí. V případě partnerů musí jít o dlouhodobý vztah. Úřady posoudí individuální okolnosti a jejich osobní situaci.⁷⁰ Pokud i nadále budou tito rodinní příslušníci splňovat podmínky pobytu, mohou zůstat v hostitelském členském státě dále s občanem EU. V opačném případě by však mohli být vyhoštěni.⁷¹

2.2.3 Právo trvalého pobytu

Právo trvalého pobytu získávají občané Unie a jejich rodinní příslušníci, kteří v daném hostitelském členském státě pobývají legálně a nepřetržitě po dobu 5 let. Směrnice stanovuje výjimky z této podmínky, kdy definuje, co se myslí dočasnou nepřítomností: *„Platnost pobytové karty není dotčena dočasnou nepřítomností po dobu nepřesahující šest měsíců v roce, nepřítomností delšího trvání z důvodu plnění povinné vojenské služby ani nepřítomností po dobu nejvýše dvanácti po sobě jdoucích měsíců z důležitých důvodů, například z důvodu*

⁶⁶ Family members. *Europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/family-residence-rights/index_en.htm.

⁶⁷ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 23. února 1020, *Ibrahim*, C-310/08.

⁶⁸ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 23. února 2010, *Teixeira*, C-480/08.

⁶⁹ VLÁČIL, Jiří. *PRÁVO NA VSTUP A POBYT NA ÚZEMÍ ČLENSKÝCH STÁTŮ EVROPSKÉ UNIE*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2016, s. 103.

⁷⁰ Other relatives. *Europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/family-residence-rights/other-family/index_en.htm.

⁷¹ „Tamtéž“.

*těhotenství nebo narození dítěte, vážné nemoci, studia či odborné přípravy nebo vyslání do jiného členského státu nebo třetí země zaměstnavatelem.*⁷²

Obecně je udělováno právo trvalého pobytu takovým rodinným příslušníkům občanů členských států Unie, kteří na daném území žijí nepřetržitě 5 let. Ovšem v naší právní úpravě může být od pětileté podmínky upuštěno, a ze zákona stanovených důvodů se může právo trvalého pobytu získat i jinak.⁷³

V prvním případě je možné získat trvalý pobyt i v případě, že zde rodinný příslušník občana EU pobýval nepřetržitě na základě přechodného pobytu 2 roky a nejméně 1 rok je rodinným příslušníkem občana EU, který zde má trvalý pobyt (nebo státního příslušníka jiného státu Unie s povolením k trvalému pobytu). Dále jestli je osobou pozůstalou po občanu EU, který zde měl trvalý pobyt, v případě že se nejedná o občana EU, ale o státního příslušníka jiného členského státu, který zde pobýval na základě výkonu zaměstnání, podnikání či jiné výdělečné činnosti a kde dni úmrtí v hostitelském členském státu pobýval nepřetržitě alespoň 2 léta, nebo k úmrtí došlo kvůli pracovnímu úrazu nebo nemoci z povolání či zaniklo jeho státní občanství právě v důsledku uzavření manželství nebo nabytím jeho státního občanství⁷⁴.

Dalšími dvěma důvody upuštění od pětileté podmínky je to, že pobyt takové osoby na našem území je v zájmu České Republiky a ten druhý právě z humanitárních důvodů – z důvodu péče o občana Unie, který má dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav a nemůže se o sebe postarat, nebo pokud žádá dítě nezletilé/zletilé nezaopatřené občana ČR nebo občana jiného členského státu Unie, který má zde trvalý pobyt, pokud důvodem žádosti je jejich společné soužití.⁷⁵

2.3 Zachování práva pobytu rodinných příslušníků v případě smrti nebo odjezdu občana

„Rodinní příslušníci by měli mít právní záruky v případě smrti občana Unie, rozvodu, prohlášení manželství za neplatné nebo ukončení registrovaného partnerství. S ohledem na rodinný život a lidskou důstojnost v některých případech a k ochraně před zneužíváním je tedy třeba přijmout opatření, která by zajistila, aby bylo rodinným příslušníkům již pobývajícím na území hostitelského státu za těchto okolností ponecháno právo pobytu na výlučně osobním

⁷² „Tamtéž“, čl. 11.

⁷³ ČIŽINSKÝ, Pavel, Tomáš DUNDR, Pavla HRADEČNÁ a kolektiv. *Cizinecké právo*. Praha: Linde, 2012, s. 151.

⁷⁴ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 87h.

⁷⁵ „Tamtéž“.

základě.“⁷⁶ Neplatí zde tedy princip, že v případě ukončení pobytu občana EU nebo v případě jeho smrti či rozpadu vztahu by byl ukončen pobyt také jeho rodinnému příslušníkovi. Výše uvedená preambule právě omezuje takové ukončení pobytu ministerstvem a poskytuje mu podmínky a lhůty, kterými se jeho pobyt může stát na pobytu občana EU nezávislý.

Rodinní příslušníci, kteří nejsou občany žádného členského státu Unie, a kteří před smrtí občana žili v hostitelském členském státě alespoň jeden rok, neztrácejí právo pobytu. Ty osoby, kterým by se nepodařilo získat právo trvalé pobytu musí prokázat, že buďto jsou osobami zaměstnanými ve členském státě, nebo zde provozují samostatně výdělečnou činnost, či mají dostatečné prostředky pro sebe i své rodinné příslušníky, aby se nestali pro hostitelský členský stát přítěží ve smyslu sociální pomoci. Také musí prokázat, že jsou pojištěnci zdravotního pojištění nebo jsou rodinní příslušníci takové osoby.

V případě, že zemře nebo odjede občan EU z hostitelského členského státu a jeho děti zde studují (jsou zapsány ve vzdělávacím zařízení za účelem studia), právo pobytu pro ně a rodiče o ně pečující (nezáleží na státní příslušnosti) zaniká až po ukončení jejich studia.⁷⁷

2.4 Zachování práva pobytu rodinných příslušníků v případě rozvodu, prohlášení manželství za neplatné nebo ukončení registrovaného partnerství

Aby byla zachována práva pobytu rodinným příslušníkům třetích zemí, musí splňovat určité požadavky a kritéria: Prvním z nich je, že pokud manželství či registrované partnerství trvalo alespoň 3 roky (a z toho alespoň 1 rok v hostitelském členském státě), je zachováno právo pobytu. Dále právo pobytu nezanikne, pokud jsou svěřeny děti občana Unie do výchovy státnímu příslušníkovi nečlenského státu (na základě dohody mezi manžely/partnery či soudním rozhodnutím). Třetí skupinou jsou tzv. obzvlášť obtížné okolnosti, kdy se může jednat např. o oběti domácího násilí. A poslední možností, jak nepozbýt právo pobytu je v případě práva na styk s nezletilým dítětem, kdy soud rozhodl, že takový styk má být uskutečňován na dobu nutnou, a právě v hostitelském členském státě. Při splnění jedné z výše uvedených podmínek má rodinný příslušník nárok na prodloužení platnosti pobytové karty. Není zde důležité pobytové oprávnění občana Unie, kterého byl rodinný příslušník.⁷⁸

⁷⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úřední věstník L 158, 30/04/2004, S. 0077–0123, Preambule bod 15.

⁷⁷ „Tamtéž“, čl. 7-12.

⁷⁸ „Tamtéž“, čl. 13.

2.5 Omezení práva na vstup a práva pobytu z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví

Členské státy mohou omezit svobodu pohybu a pobytu pouze z důvodu ochrany veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a veřejného zdraví. Co je důležité zdůraznit: nezohledňuje se zde státní příslušnost a důvody nesmí být využity k účelům hospodářským.⁷⁹ „Opatření přijatá z důvodů veřejného pořádku nebo veřejné bezpečnosti musí být v souladu se zásadou přiměřenosti a musí být založena výlučně na osobním chování dotyčné osoby. Osobní chování dotyčného jednotlivce musí představovat skutečné, aktuální a dostatečně závažné ohrožení některého ze základních zájmů společnosti.“⁸⁰ Pokud to stát považuje za nutné, může do tří měsíců od příjezdu/ohlášení dané osoby nebo při vystavování dokladu žádat ostatní státy Unie o poskytnutí informací, policejních záznamech apod., kdy takový stát odpoví ve lhůtě 2 měsíců.⁸¹

2.5.1 Veřejné zdraví

„Jedinými nemocemi, které odůvodňují opatření omezující svobodu pohybu, jsou výhradně nemoci s epidemickým potenciálem definované odpovídajícími akty Světové zdravotnické organizace a jiné nakažlivé nemoci a nakažlivé parazitické nemoci, pokud se na ně vztahují ochranná opatření používaná na státní příslušníky hostitelského členského státu.“⁸² Je však zde podmínka, a to, že „problémem“ jsou nemoci pouze takové, které se vyskytly do 3. měsíců od příjezdu. Z toho vyplývá, že důvodem pro vyhoštění nejsou nemoci, které se vyskytnou po 3. měsíci od vstupu do daného státu. Členské státy, pokud to považují za nezbytné, mohou v extrémně výjimečných případech požadovat od osob s právem pobytu do 3. měsíců od příjezdu, aby se dostavili na lékařskou prohlídku, zda netrpí právě nemocemi uvedenými výše.⁸³ Takovéto jednání členského státu však nemůže být na denním pořádku a nesmí se považovat za běžné v praxi.⁸⁴

⁷⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úřední věstník L 158, 30/04/2004, S. 0077–0123, čl. 28.

⁸⁰ „Tamtéž“, čl. 27.

⁸¹ „Tamtéž“, čl. 27. odst. 3.

⁸² „Tamtéž“, čl. 29.

⁸³ ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kolektiv. *Evropské právo 2: Jednotný vnitřní trh*. Česká republika: Wolters Kluwer, 2012, s. 42.

⁸⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, čl. 29. odst. 3.

2.5.2 Veřejné bezpečnost a veřejný pořádek

„Veřejná bezpečnost zahrnuje vnitřní i vnější bezpečnost členského státu, která může být dotčena zásahem do funkčnosti základních institucí a veřejných služeb i přežití obyvatelstva nebo nebezpečím vážného narušení vnějších vztahů, mírového soužití národů nebo zásahem do vojenských zájmů.“⁸⁵ Jedná se tedy zejména o teroristické útoky a takovou trestnou činnost, která má velké negativní důsledky na společnost a její bezpečnost.⁸⁶

„Veřejný pořádek je pojem širší, zahrnuje narušení společenského pořádku, tedy v zásadě jakékoli protiprávní jednání spojené s ohrožením některého základního zájmu společnosti.“⁸⁷

Občané Unie a jejich rodinní příslušníci bez ohledu na to, ze kterého státu pocházejí, kteří mají na území právo trvalého pobytu, mohou být vyhoštěni pouze ze závažných důvodů týkajících se veřejného pořádku nebo veřejné bezpečnosti. Veřejný pořádek nemusí být vykládán pouze jako trestná činnost.⁸⁸ Ovšem proti občanům EU může být rozhodnutí o vyhoštění vydáno pouze v naléhavých důvodech týkajících se veřejného pořádku nebo veřejné bezpečnosti, v takových případech, kdy zde měli pobyt v posledních 10 letech nebo se jedná o osoby nezletilé (s výjimkou, kdy je vyhoštění v jeho nejlepším zájmu podle Úmluvy OSN o právech dítěte).⁸⁹

„K vyhoštění proto nelze přistoupit automaticky jen na základě předchozího odsouzení či v rámci obecných preventivních opatření. Vždy je zapotřebí individuálního posouzení konkrétního případu.“⁹⁰

Právě v rozhodnutí *Bonsignore*⁹¹ bylo stanoveno, že vyhoštění a deportace z obecně preventivních důvodů je naprosto nepřipustná. Ital žijící v Německu neúmyslně špatnou manipulací s nelegální zbraní způsobil úmrtí. Kvůli jeho psychickému stavu bylo od potrestání upuštěno, ale měl být deportován. Deportace, jež má sloužit k odstrašení jiných státních příslušníků států Unie k páchání protizákonných činností, je podle SDEU nepřipustná.

⁸⁵ VLÁČIL, Jiří. *PRÁVO NA VSTUP A POBYT NA ÚZEMÍ ČLENSKÝCH STÁTŮ EVROPSKÉ UNIE*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2016, s. 106.

⁸⁶ „Tamtéž“, s. 106-107.

⁸⁷ „Tamtéž“, s. 107.

⁸⁸ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva: Prizmatem Lisabonské smlouvy*. 2. doplněné vydání. Praha: Linde, 2009, s. 125.

⁸⁹ „Tamtéž“, čl. 27.

⁹⁰ VLÁČIL, Jiří. *PRÁVO NA VSTUP A POBYT NA ÚZEMÍ ČLENSKÝCH STÁTŮ EVROPSKÉ UNIE*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2016, s. 107.

⁹¹ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 26. února 1975, *Bonsignore*, C 67/74.

S pojmem diskriminace však souvisí velmi zajímavý a důležitý případ SDEU: *Van Duyn*,⁹², kdy šlo o zamítnutí vstupu ženě z Nizozemí, která zde chtěla pracovat jako sekretářka scientologické církve. Problém byl v tom, že stát spatřoval v takové organizaci určitou škodlivost, i když ne nezákonnost. Z rozhodnutí Soudního dvora tedy vyplynulo, že členské státy mohou z důvodu veřejného pořádku odmítnout příslušníky z ostatních členských států a odmítnout využití zásady volného pohybu pracovníků v případě, že hodlá přijmout konkrétní nabídku zaměstnání, a to i když své příslušníky podobným způsobem neomezuje. Stát nemůže zakázat vstup nebo pobyt svým vlastním občanům, i kdyžby splňovali podmínky pro to, aby jim byl odepřen vstup/pobyt jako občanům z ostatních států Unie. Soudní dvůr tedy shledal, že naprostá absolutní rovnost zacházení s pracovníky jiných členských států není reálně možná.⁹³

⁹² Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 4. prosince 1972, *Van Duyn*, C 41/74.

⁹³ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva: Prizmatem Lisabonské smlouvy*. 2. doplněné vydání. Praha: Linde, 2009, s. 125-126.

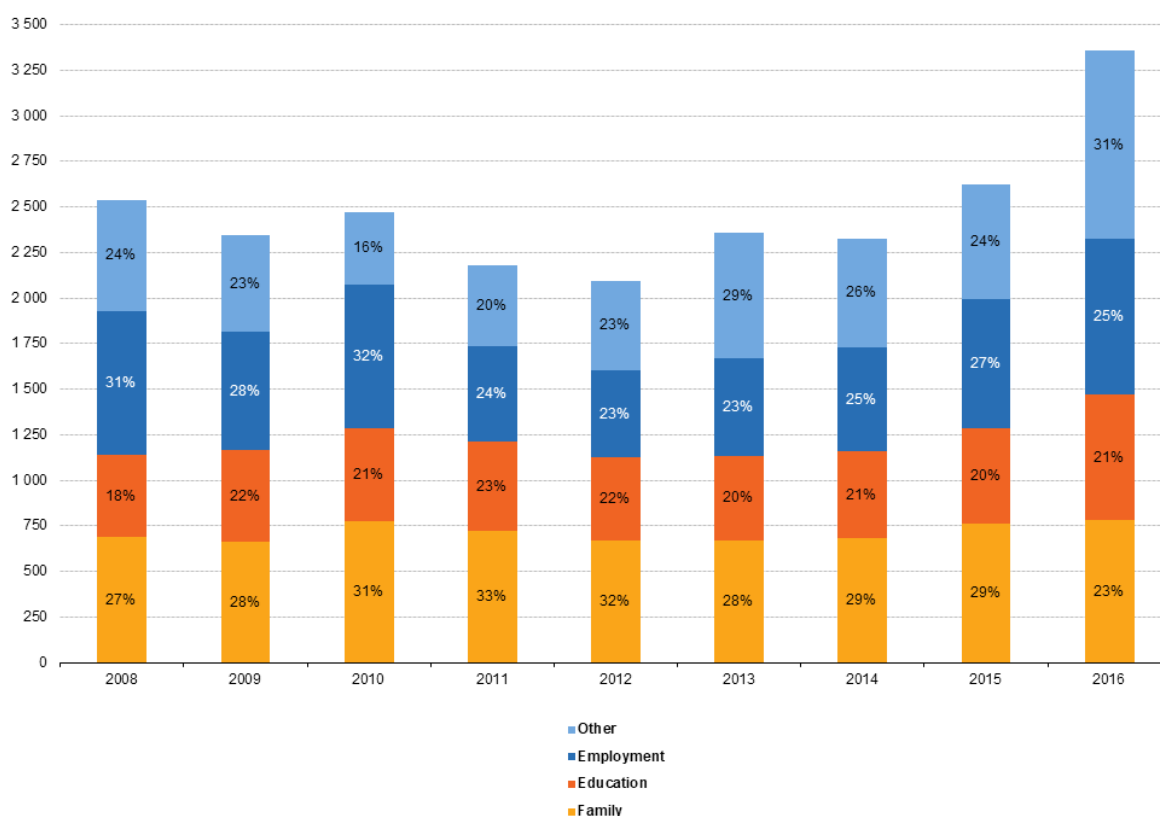
3 Pobytový průkaz rodinného příslušníka občana Unie a vydávání povolení k pobytu v praxi

Jak již bylo výše uvedeno, při pobytu nad 3 měsíce může členský stát vyžadovat registraci, při které ověřuje platný průkaz totožnosti nebo pas a další doklady potvrzující skutečnosti uvedené v čl. 7 směrnice 2004/38/ES. Rodinní příslušníci navíc osvědčují i existenci rodinného vztahu s občanem EU. Při splnění těchto podmínek občané EU obdrží tzv. registrační potvrzení. Přičemž takto registrovaným rodinným příslušníkům, kteří nejsou občany žádného státu Unie, vydá úřad „**Pobytový průkaz rodinného příslušníka občana Unie.**“ Pobytová karta se vydává nejdéle na 5 let (nebo na dobu stejnou jako je předpokládáný pobyt) a lze ji prodlužovat. V tomto případě však jde pouze o přechodný pobyt, i když to už ve dříve zmíněné směrnici není výslovně napsáno. Nejedná se o právo na trvalý pobyt.⁹⁴

Pro představu, kolik takových povolení k pobytu se skutečně v EU vydá, uvádím statistiky Unie, které představují právě jedny z prvních povolení k pobytu, které byly vydané státním příslušníkům třetích zemí. Zmíněná povolení jsou evidována v letech 2008-2016 a je sledován právě postupný vývoj v těchto letech. Rokem 2015 jich bylo vydáno 2,6 milionů, což bylo o 12,1 % více než v roce 2014. V následujícím grafu si můžete všimnout, že v několika letech jsou nejčastějším důvodem pro usazení v některém členském státě právě rodinné důvody.⁹⁵

⁹⁴ ČIŽINSKÝ, Pavel, Tomáš DUNDR, Pavla HRADEČNÁ a kolektiv. *Cizinecké právo*. Praha: Linde, 2012, s.133-134.

⁹⁵ Residence permits statistics. *Ec.europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Residence_permits_statistics.

Note: EU-27 for 2008-2012. Estimate for 2008 including 2009 data for Luxembourg. Estimate for 2016 including 2015 data for Ireland.
Source: Eurostat (online data code: migr_resfirst)

Graf č. 1: Počet vydaných povolení v EU v letech 2008-2016 a z jakých důvodů.⁹⁶

Německo, Španělsko a Itálie jsou třemi členskými státy s nejvyšším počtem povolení v roce 2016 (více než 100 000) vydaných právě z rodinných důvodů.⁹⁷ Dokonce v 15 členských státech Unie byly tyto důvody nejčastějším důvodem pro vydání povolení.⁹⁸ Ve Španělsku, Řecku i Lucembursku tyto důvody tvořily větší polovinu všech vydaných povolení.⁹⁹

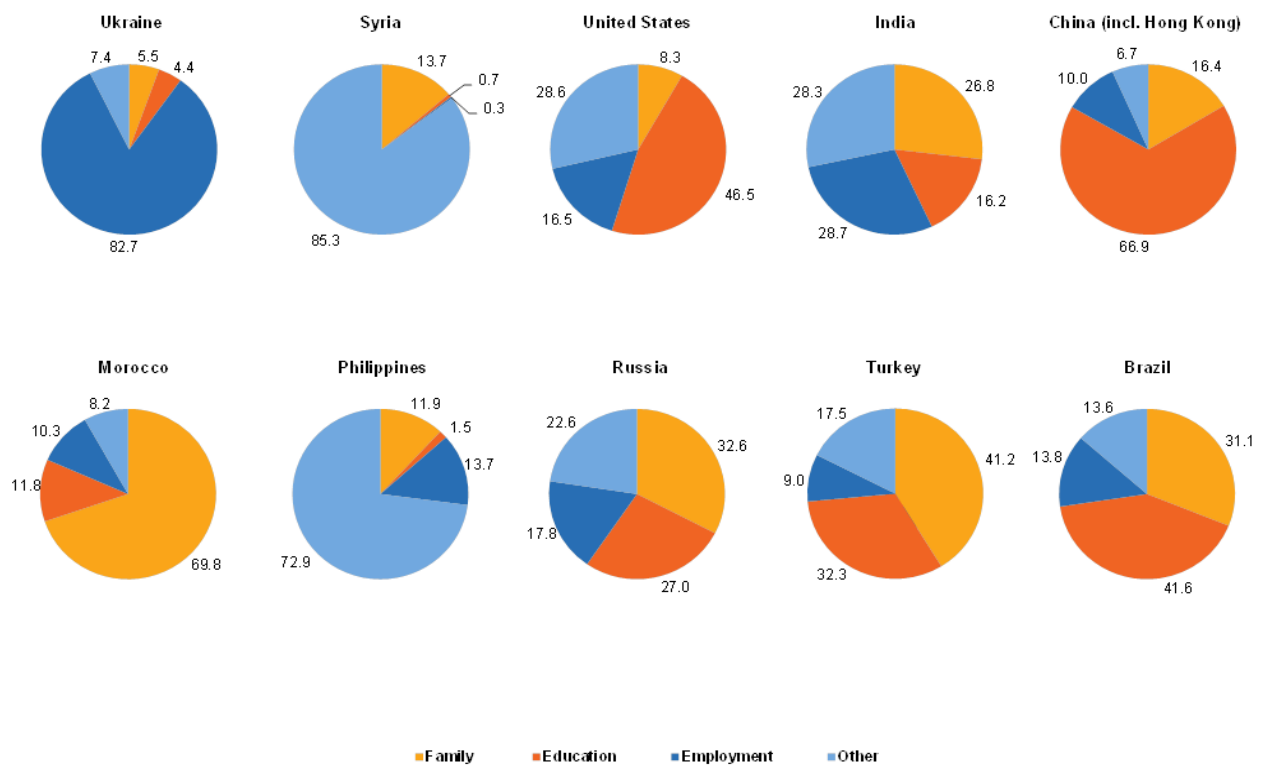
Graf č. 2 nám představuje 10 zemí s největším počtem obdržенých povolení. Jak můžete vidět, velkou skupinu těch, kteří získali povolení z rodinných důvodů tvořily zejména občané Maroka, Turecka a Ruska.

⁹⁶ Residence permits statistics: Number of first residence permits issued by reason, EU-28, 2008-2016 (1 000 persons). *Ec.europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Number_of_first_residence_permits_issued_by_reason,_EU-28,_2008-2016_\(1_000_persons\)_MI17.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Number_of_first_residence_permits_issued_by_reason,_EU-28,_2008-2016_(1_000_persons)_MI17.png)

⁹⁷ „Tamtéž“.

⁹⁸ Residence permits statistics: EU Member States issued a record number of 2.6 million first residence permits in 2015. *Ec.europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7715617/3-27102016-BP-EN.pdf/ca706fa0-14fc-4b71-a2e2-46b2b933f8f8>.

⁹⁹ „Tamtéž“.

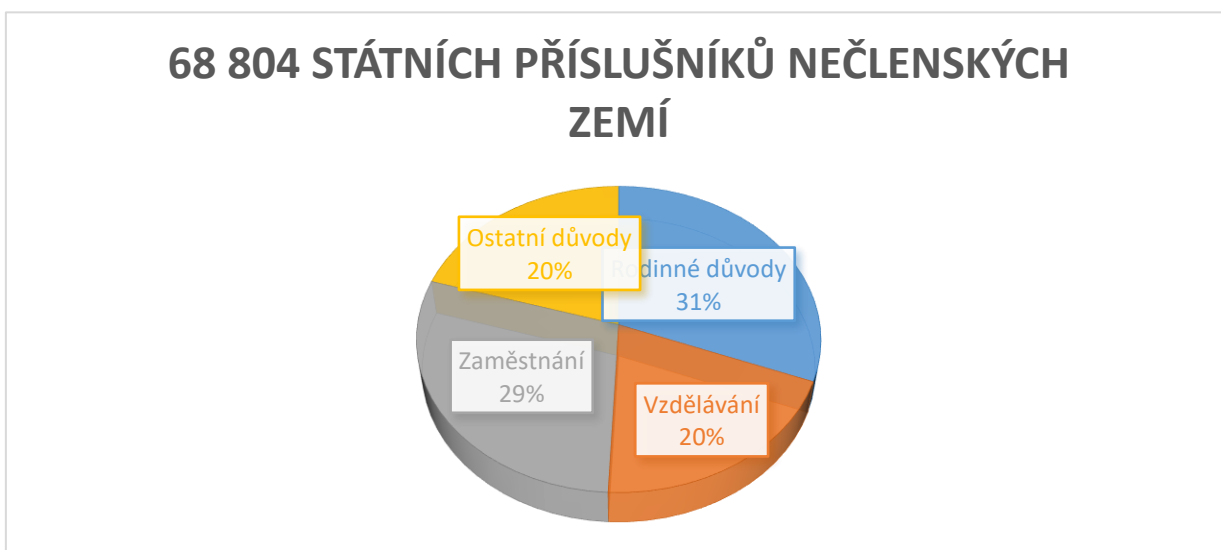
Note: the figure shows the nationality of the 10 largest numbers of citizens of non-member countries granted a residence permit. Estimates for 2016 including 2015 data for Ireland.
 Source: Eurostat (online data code: migr_resfirst)

Graf č. 2: Deset členských států, které obdrželi nejvíce vydaných povolení a z jakého důvodu.¹⁰⁰

A kolik státních příslušníků třetích států získalo u nás v České Republice povolení pobytu v letech 2008 až 2015? Právě 68 804 občanům mimo EU bylo vydáno povolení a na

¹⁰⁰ Residence permits statistics: Top 10 number of citizens receiving first residence permits in the EU-28 by reason, 2016. *Ec.europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Top_10_number_of_citizens_receiving_first_residence_permits_in_the_EU-28_by_reason,_2016_\(%25\)_MI17.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Top_10_number_of_citizens_receiving_first_residence_permits_in_the_EU-28_by_reason,_2016_(%25)_MI17.png)

prvním místě žebříčku se opět umístily rodinné důvody¹⁰¹:

Graf č. 3: Počet státních příslušníků třetích zemí, kteří dostali v ČR v letech 2008-2015 povolení k pobytu.

¹⁰¹ Residence permits statistics: EU Member States issued a record number of 2.6 million first residence permits in 2015. *Ec.europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7715617/3-27102016-BP-EN.pdf/ca706fa0-14fc-4b71-a2e2-46b2b933f8f8>.

4 Přístup rodinných příslušníků k zaměstnání a sociálnímu zabezpečení

4.1 Přístup k zaměstnání

Směrnice rozděluje, zda se jedná o rodinné příslušníky, kteří jsou sami občané EU či ne. V obou případech mohou být osobami zaměstnanými nebo osobami výdělečně činnými s tím rozdílem, že občané nečlenských států mají tuto výsadu pouze v tom hostitelském členském státu, ve kterém s občanem Unie pobývají, respektive kde občan EU vykonává nebo vykonával zaměstnání v rámci využití svého práva volného pohybu osob Unie. Ne v rámci celé EU!¹⁰² Případ *Mattern a Cikotic*¹⁰³ nám jasně ukazuje využití těchto ustanovení v praxi, kdy si žena z Lucemburska žijící v Belgii vzala státního příslušníka třetí země, který žádal o povolení pracovat právě v Lucembursku. Tato žádost byla zamítnuta s odůvodněním, že takové právo se poskytuje pouze ve členském státě, ve kterém jeho manžel/manželka využil práva na volný pohyb a vykonával nebo vykonává zaměstnání.¹⁰⁴

4.2 Sociální zabezpečení

Musíme si uvědomit, že i když určitá koordinaci mezi jednotlivými systémy sociálního zabezpečení v Unii funguje, nejsou tyto systémy harmonizovány a je tedy na každém členském státu, aby si danou věc spravoval sám. Proto s cílem vyhnout se migrujícím občanům EU, kteří by byli v hostitelském členském státu pouze za účelem získání jakékoliv sociální pomoci (zneužití a zátěž sociálního systému) přijali vlády reformy těchto systémů.¹⁰⁵ I když se právo rodinných příslušníků vztahuje i na sociální pomoc, hostitelský členský stát nemusí přiznat nárok na takovou pomoc v prvních třech měsících pobytu (v případě, že přišli hledat zaměstnání, tak i po přiměřeně delší dobu) a ani není povinen osobám bez trvalého pobytu poskytovat vyživovací podporu při studiu (např. stipendia, půjčky na studium) s výjimkou

¹⁰² MENGH, Martina a Jérôme QUÉRÉ. FREE MOVEMENT OF EUROPEANS: TAKING STOCK OF A MISUNDERSTOOD RIGHT. *Http://institutdelors.eu* [online]. [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: <http://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2018/01/freemovement-menghiquere-jdi-nov16.pdf>, s. 55-56.

¹⁰³ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 30. března 2006, *Mattern a Cikotic*, C-10/05.

¹⁰⁴ MENGH, Martina a Jérôme QUÉRÉ. FREE MOVEMENT OF EUROPEANS: TAKING STOCK OF A MISUNDERSTOOD RIGHT. *Http://institutdelors.eu* [online]. [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: <http://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2018/01/freemovement-menghiquere-jdi-nov16.pdf>, s. 56.

¹⁰⁵ FERNANDES, Sofia. ACCESS TO SOCIAL BENEFITS FOR EU MOBILE CITIZENS: "TOURISM" OR MYTH? *institutdelors.eu* [online]. 20 JUNE 2016 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <http://www.institutdelors.eu/wp-content/uploads/2018/01/socialbenefitseumobilecitizens-fernandes-jdi-june16.pdf?pdf=ok>, s. 1.

ekonomicky aktivních osob a jejich rodinných příslušníků. Migrující osoby nesmí být přítěží pro hostitelský členský stát.¹⁰⁶

Jak dokazuje případ *Garcia-Nieto*¹⁰⁷, kdy byl příspěvek na živobytí přiznán právě až po třech měsících od příjezdu, i když žádost rodinného příslušníka občana EU byla podána již měsíc po příjezdu za občanem EU. „Článek 6 odst. 1 pobytové směrnice stanoví, že občané Unie mají právo pobytu na území jiného členského státu po dobu až tří měsíců bez dalších podmínek nebo formalit, než je požadavek být držitelem platného průkazu totožnosti nebo cestovního pasu, a čl. 14 odst. 1 této směrnice toto právo zachovává, dokud se občan Unie a jeho rodinní příslušníci nestanou nepřiměřenou zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu. Nehledě na to se v takovém případě hostitelský členský stát může odvolat na výjimku uvedenou v čl. 24 odst. 2 směrnice 2004/38 a odmítnout přiznat uvedenému občanovi nárok na požadovanou sociální pomoc. Ze znění tohoto ustanovení totiž výslovně vyplývá, že hostitelský členský stát může odmítnout přiznat jakoukoli sociální pomoc po dobu prvních tří měsíců pobytu jiné osobě, než jsou zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné nebo osoby, které si zachovávají takové postavení. Uvedené ustanovení je v souladu s cílem zachování finanční rovnováhy systému sociální pomoci členských států sledovaným směrnicí 2004/38...“¹⁰⁸

4.2.1 Poskytování rodinných dávek

Na druhou stranu v rámci celé Evropské Unie jednotlivé státy určitým způsobem zodpovídají za sociální zabezpečení těchto osob, včetně vyplácení dávek jako přídatky na děti, rodičovských příspěvků apod. Takovéto zabezpečení se neodrazuje od státní příslušnosti, nicméně je závislé na ekonomickém postavení dotyčné osoby a vnitrostátní právní úprava si stanoví podmínky, za kterých mají být tyto rodinné dávky rodičům vypláceny. Nejčastěji mají tedy nárok v případě, že v daném státě pracují, pokud zde pobírají důchod podle systému sociálního zabezpečení (invalidní, starobní...) nebo pouze i v případě, že tam žijí.¹⁰⁹

Existují také pravidla, podle kterých se určí, která země bude zodpovědná za vyplácení dávek. V případě, že se občan EU se všemi svými rodinnými příslušníky přestěhuje do stejného členského státu, budou se zde řídit jejich režimem. Ovšem pokud by občan EU vycestoval na

¹⁰⁶ TOMÁŠEK, Michal, Vladimír TÝČ a kolektiv. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2013, s. 324.

¹⁰⁷Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 25. února 2016, *García-Nieto*, C-299/14.

¹⁰⁸„Tamtéž“.

¹⁰⁹Family benefits. *Europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z:

https://europa.eu/youreurope/citizens/family/children/benefits/index_en.htm#benefits-differ.

méně než 2 roky, stále je pod systémem sociálního zabezpečení domovského členského státu. Pokud občan Unie žije v jiné zemi než jeho rodinný příslušník, mohli byste mít nárok na rodinné dávky v různých státech. V takovém případě vnitrostátní orgány řádně zohlední situaci obou z rodičů a rozhodne se, která ze zemí ponese primární odpovědnost za vyplácí. Posuzuje se na základě tzv. „Priority rules“, které určí, v jakém státním systému mají být pojištěni. V rámci celé Evropy se systémy značně liší, jednotlivé státy si danou problematiku upravují sami, a tak nároky na dávky a služby jsou odlišné.¹¹⁰

¹¹⁰ „Tamtéž“.

5 Rovné zacházení a procesní záruky

5.1 Zákaz diskriminace

Zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti již ustanovuje čl. 18 Smlouvy u fungování EU a dále ho rozvádí již několikrát zmíněná směrnice 2004/38/ES ve svém 24. článku, která nám říká, že migrující občané EU a jejich rodinní příslušníci mají v případě, že zde mají legální pobyt, právo na stejné zacházení jako občané takového státu. Také je zde zdůrazněno, že toto ustanovení se vztahuje i na příslušníky třetích států.

V dalších případech se sice nejedná o rodinné příslušníky, ale je zde názorně vidět princip zákazu diskriminace. Ve věci *Bidar*,¹¹¹ Soudní dvůr řešil případ francouzského studenta ve Velké Británii, který žádal o zvýhodněnou studentskou půjčku, protože ve Spojeném království pobýval dlouho. Ovšem tato výhoda mu nebyla přiznána, a to z toho důvodu, že zde nebyl „usazen“, tzn. jako ekonomicky aktivní osoba, ale pouze jako student. A i když SDEU uznal, že přiznání takového benefitu může být vázáno na určité podmínky (např. delší pobyt), požadavek „usazení“, který, a to je důležité zmínit, nebyl požadován po občanech VB, byl diskriminační.¹¹²

Musí být kontrolováno a dodržováno, aby členské státy oproti příslušníkům jiného státu Unie postupovaly a jednaly stejně jako k jejich vlastním občanům. Jejich postupy musí být přiměřené.¹¹³ V případě *Adoui a Cornaueille*,¹¹⁴ SDEU zkoumal případ dvou francouzských žen, kterým Belgie nedovolila pobyt na jejich území. Důvodem pro takové rozhodnutí bylo to, že dámy zde provozovaly prostituci, která byla na území zakázána. Ovšem problémem bylo to, že stát proti svým občanům, kteří byli podezřeni z této činnosti, nepodnikl žádné kroky, a proto soud určil, že takovéto jednání považuje za nepřiměřené.

Dalším příkladem bylo rozhodnutí ve věci zvané *Orfanopolous a Oliveri*¹¹⁵, která se týkala německého zákona, který stanovil, že s odsouzením za trestné činy, které se týkají drog a které jsou spojeny s uložením trestu odnětí svobody v nějaké konkrétní výši, se spojuje automaticky deportace. SDEU takové jednání státu považuje také za nepřiměřené. Jak již bylo výše uvedeno a jak uvádí čl. 27 směrnice z roku 2004, veškerá tato opatření týkajících se

¹¹¹ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 15. března 2005, *Bidar*, C-209/03.

¹¹² ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kolektiv. *Evropské právo 2: Jednotný vnitřní trh*. Česká republika: Wolters Kluwer, 2012, s. 41.

¹¹³ ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kolektiv. *Evropské právo 2: Jednotný vnitřní trh*. Česká republika: Wolters Kluwer, 2012, s. 42.

¹¹⁴ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 18. května 1982, *Adoui a Cornaueille*, C-115/81 a C-116/81.

¹¹⁵ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 29. dubna, *Orfanopolous a Oliveri*, 2004 C-482 a 493/01.

omezení svobody pohybu a pobytu musí být založena výlučně na osobním chování dotčené osoby, předchozí odsouzení pro trestný čin samo o sobě přijetí takových opatření neodůvodňuje.¹¹⁶ „Odůvodnění, která přímo nesouvisí s dotyčnou osobou nebo souvisí s generální prevencí, nejsou přípustná.“¹¹⁷

5.2 Ochrana před vyhoštěním

Členský stát vždy musí zvážit před tím, než vydá rozhodnutí o vyhoštění určité skutečnosti, jako např.: jak dlouho se daná osoba vyskytuje v daném státu, kolik má let, jaký je její zdravotní stav, jaké má ekonomické a rodinné poměry, jaké vazby zde má a jak se integroval do společnosti po kulturní a společenské stránce.¹¹⁸

Osoby, kterým bylo uloženo rozhodnutí o vyhoštění, mohou mít zákaz pobytu na území hostitelského členského státu i po dobu opravného řízení. Ovšem je jim zachováno právo vystoupit osobně na jejich obhajobu (To může být však omezeno, pokud jejich vlastní přítomnost by mohla závažně narušit veřejnou bezpečnost a veřejný pořádek nebo také v případě, kdy se jedná o opravném řízení ohledně odepření vstupu na dané území.).

Oznámení o rozhodnutí o zákazu pobytu nebo odepření vstupu je písemné a je napsáno v takové formě, aby dotčené osoby správně pochopily obsah rozhodnutí a z něj plynoucí následky. V oznámení musí být řádně uvedeny přesné a úplné důvody pro vyhoštění nebo pro odmítnutí vydat povolení k pobytu, aby dotyčná osoba mohla hájit své zájmy. Dále zde musí být uvedeny informace o opravných prostředcích, které zahrnují: soud nebo správní orgán, u kterého může osoba podat opravný prostředek, lhůta k jeho podání (případně lhůta k opuštění území státu Unie, ta nesmí být kromě naléhavých případů kratší než jeden měsíc ode dne oznámení). Po uplynutí přiměřené doby, která je nejdéle po třech letech od vykonání rozhodnutí o zákazu pobytu, mohou osoby, kterým byl uložen zákaz pobytu, podat žádost o jeho zrušení, v níž odůvodní, že došlo k podstatným změnám okolností, které byly důvodem pro vyhoštění.¹¹⁹

¹¹⁶ ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kolektiv. *Evropské právo 2: Jednotný vnitřní trh*. Česká republika: Wolters Kluwer, 2012, s. 42.

¹¹⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úřední věstník L 158, 30/04/2004, S. 0077–0123, čl. 27.

¹¹⁸ „Tamtéž“, čl. 28 odst. 1.

¹¹⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úřední věstník L 158, 30/04/2004, S. 0077–0123, čl. 30-32.

6 Originalita práv rodinných příslušníků

Můžeme tedy říci, že rodinní příslušníci občana EU z nečlenských zemí mají v hostitelském členském státě při doprovázení či následování občana EU téměř stejná práva pobytu jako samotný občan – právo na krátkodobý pobyt, dlouhodobý pobyt i trvalý pobyt a také na procesní práva, pokud na ně má nárok i občan Unie, od kterého své právo pobytu odvozují. Nicméně určité odchylky zde existují a když si to shrneme:

Jak už bylo řečeno, pro vstup a pobyt některých rodinných příslušníků může být požadováno vízum, na jehož získání mají právo. Takové právo pobytu je osvědčeno „Pobytovou kartou rodinného příslušníka občana Unie“, který dále případně osvobozuje od další vízové povinnosti. Na rodinné příslušníky třetích států se nevztahuje nejvyšší stupeň ochrany ani po deseti letech pobytu, a to stejné platí pro osoby nezletilé.¹²⁰ Jak již bylo řečeno, mohou být vyhoštěni z naléhavých důvodů týkající se veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, jak je stanoveno v čl. 28 odst. 3 pobytové směrnice. Další odlišnost spočívá v institutu zachování práv, který je pro rodinného příslušníka zásadní, jelikož na rozdíl od občanů členských států nemá možnost za normálních podmínek získat práva pobytu dle pobytové směrnice rovnou a přímo. Ale právě až určitým způsobem ztratí občan EU, od kterého se jejich práva odvozují, teprve potom mohou získat práva pobyt výlučně na jejich osobním základě, pokud splňují podmínky čl. 7 odst. 1 písm. a) směrnice 2004/38/ES. A co již bylo několikrát zmiňováno, rodinný příslušník se nemůže dovolávat práva pobytu dle pobytové směrnice v domovském státě občana EU, od kterého má být jeho právo odvozeno, protože v takovém případě jeho právo pobytu vyplývá z vnitrostátního práva, a ne z práva unijního. Kdy se nerozlišují pobyty dle délky, ale jde tedy o to, aby nebyl odepřen vstup na území členského státu. Stejně postavení mají také rodinní příslušníci občanů z Islandu, Lichtenštejnska a Norska. Švýcarští rodinní příslušníci mají obdobná práva, které se řídí bilaterální smlouvou mezi ním a Unií, která ovšem neupravuje institut zachování práv v případě ztráty občana EU, od něhož se právo rodinného příslušníka odvozuje.¹²¹

¹²⁰ VLÁČIL, Jiří. *PRÁVO NA VSTUP A POBYT NA ÚZEMÍ ČLENSKÝCH STÁTŮ EVROPSKÉ UNIE*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2016, s. 117.

¹²¹ „Tamtéž“, s. 117-118.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo ujasnit a stručně vymežit, jaká práva vlastně přisuzuje Unijní právo rodinným příslušníkům občanů EU, zaměřená zejména na rodinné příslušníky z nečlenských států Unie. Řekli jsme si, že práva rodinných příslušníků jsou právy odvozenými, jejich postavení a práv se dovolávají na základě statusu občana EU jehož jsou rodinným příslušníkem. Ovšem jak již bylo uvedeno, v některých případech a za splnění daných podmínek zde mohou získat právo výlučně na jejich osobním základu, ale prvotně a primárně jde o vazbu na občana Unie. Jak jsme se mohli dočíst, právo Unie dává rodinným příslušníkům široké možnosti, jak získat právo pobytu a udržet si ho i v případech jako je rozvod, odjezd občana EU z hostitelského členského státu, v případě úmrtí apod. Určitým způsobem omezit práva přiznávaná Unijním právem je možné pouze z ochrany veřejného zdraví, pořádku a veřejné bezpečnosti, kdy by mohl být ohrožen některý ze zájmů společnosti.

Když jsme se dostali do praxe a rozebrali jednotlivé rozsudky z nedávné minulosti, mohli jsme si povšimnout malých rozdílů mezi teorií a praxí. Nebo ani ne rozdílů (pořád se jedná o právo) jako spíše různých způsobů výkladu jednotlivých ustanovení a pochopení jejich významu. Ve směrnících, zákonech a nařízeních je vše jasně dané, nicméně ve skutečnosti už se dané věci řeší mnohem složitěji. Každý případ je individuální, ale přesto jsou si některé případy tak podobné, že se na ně odkazuje. Některé rozsudky nemůžeme chápat jednotlivě bez odkazu na jiné. Jednotlivé judikáty na sebe navazují, doplňují se a vzájemně se ovlivňují.

Z vybraných a rozebraných případů jsme si mohli povšimnout, že právo EU jako takové velmi dbá na ochranu občanů EU, zejména co se týče zájmů dětí, které dokonce (jak už bylo zmíněno) nevykonaly ani onen „pohyb“ v rámci členských států a s tím i spojené jejich zajištění (povolení pobytu rodinného příslušníka třetích států za účelem péče o dítě), jak jsme mohli se mohli dočíst např. ve věci *Marín*.¹²² Tak, aby nebyli nuceni odejít spolu s rodičem ze členského státu EU a neztratili tudíž práva z toho vyplývající. Na druhou stranu můžeme vidět, pro mě zvláštní výklad práva, například ve věci *Singh a další*.¹²³ Kdy Soudní dvůr jasně judikoval, že odjezd občana EU před rozvodem s rodinným příslušníkem ze třetích států, kdy jeho právo je založeno jeho statutu „manžel/manželka občana EU“ je natolik zásadní, že manžel takového občana Unie se již nemůže odvolávat na čl. 13 odst. 2 směrnice 2004/38/ES a na získaný statut, neboť občan EU odjel z hostitelského členského státu a tudíž přestal využívat své právo pobytu, takže rodinný příslušník nečlenského státu se již nemá dovolávat na právo z něj odvozené,

¹²² Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 16. července 2015, *Singh a další*, C-218/14.

¹²³ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 16. července 2015, *Sign a další*, C-218/14.

protože prakticky žádné neexistuje. Samozřejmě se nejedná pouze o tyto rozsudky, ale je jich mnohem více, kdy takové manželky a manželé, pokud nedostanou alespoň povolení na obnovitelný pobyt, musí ihned vycestovat z daného území hostitelského členského státu. Takový výklad práva mi v některých případech přijde kontroverzní. Uvědomuju si a jsem seznámena s tím, že jde převážně o ochranu občanů členských států EU, ale když si uvědomíme, že takové „manželky a manželé“ ani nedostali možnost prokázat, že by splňovali podmínky pro právo na pobyt výlučně na jejich osobním základě (a že ve zmíněném případě skutečně splňovali), protože jim bylo řečeno, že už se nemají na co odkazovat, protože prakticky už pro ně žádné takové právo neexistovalo, a to „pouhým“ odjezdem občana Unie právě před rozvodem.¹²⁴ Pokud by bylo manželství rozvedeno v onom státě, kde spolu společně pobývali a žili, takového práva by nebyl problém se dovolávat. Z hlediska selského zdravého rozumu mi to přijde velmi úsměvné. A rozumím tomu, proč se některé rozsudky staly tak diskutovanými, kritizovanými a komentovanými.

Rozhodovat o lidských životech a v takovém měřítku je neskutečně velké břemeno a Soudní dvůr Evropské Unie by měl při každém takovém rozhodnutí pečlivě zvážit veškeré okolnosti. Sami jste mohli podle svých vědomostí a podle svého svědomí a vědomí posoudit, zda s takovým řešením a výkladem práva zcela souhlasíte nebo ne. Právo je sice pevně dáno, kodifikováno a napsáno, ovšem bohužel jeho provedení, realizace a převedení do praxe již bývá poněkud složitější. A každý z nás může zhodnotit, zda jednotlivé případy měly nebo mohly být rozhodnuty jinak, než jak argumentoval právě Soudní dvůr Evropské Unie.

¹²⁴ VINTROVÁ, Anna Katerina. *Svoboda pohybu a pobytu občanů EU v aktuální judikatuře Soudního dvora EU* [online]. Brno, 2017 [cit. 2018-03-03]. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/mca7w/diplomka-finalni_vintrova.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Právnická fakulta. Vedoucí práce David Sehnálek, s. 56.

Seznam použitých zdrojů:

Bibliografické:

- 1) KUNOVÁ, Vlasta a Radoslav SVITANA. *Vol'ný pohyb osob a uznávanie kvalifikácie v práve Európskej únie*. Banská Bystrica: Vydavateľství Právnické fakulty UMB, 2006, 274 s.
- 2) STEHLÍK, Václav, Ondřej HAMULÁK a Michal PETR. *Praktikum práva Evropské unie: Vnitřní trh*. Praha 2: Leges, 2011, 284 s.
- 3) KUNOVÁ, Vlasta a Radoslav SVITANA. *Vol'ný pohyb osob v EÚ*. Bratislavská vysoká škola práva, 2008, 256 s.
- 4) POMAHÁČ, Richard. *Evropské veřejné právo*. Praha: Aspi Publishing, 2004, 240 s.
- 5) TOMÁŠEK, Michal, Vladimír TÝČ a kolektiv. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2013, 494 s.
- 6) ČIŽINSKÝ, Pavel, Tomáš DUNDR, Pavla HRADEČNÁ a kolektiv. *Cizinecké právo*. Praha: Linde, 2012, 373 s.
- 7) ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kolektiv. *Evropské právo 2: Jednotný vnitřní trh*. Česká republika: Wolters Kluwer, 2012, 263 s.
- 8) VLÁČIL, Jiří. *PRÁVO NA VSTUP A POBYT NA ÚZEMÍ ČLENSKÝCH STÁTŮ EVROPSKÉ UNIE*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2016, 154 s.
- 9) PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva: Prizmatem Lisabonské smlouvy. 2. doplněné vydání*. Praha: Linde, 2009, 422 s.

Internetové zdroje:

- 1) MENGH, Martina a Jérôme QUÉRÉ. FREE MOVEMENT OF EUROPEANS: TAKING STOCK OF A MISUNDERSTOOD RIGHT. [Http://institutdelors.eu](http://institutdelors.eu) [online]. [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: <http://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2018/01/freemovement-menghiquere-jdinov16.pdf>, s.
- 2) Family members. *Europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/family-residence-rights/index_en.htm.
- 3) Family benefits. *Europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/family/children/benefits/index_en.htm#benefits-differ.

- 4) FERNANDES, Sofia. ACCESS TO SOCIAL BENEFITS FOR EU MOBILE CITIZENS: “TOURISM” OR MYTH? *institutdelors.eu* [online]. 20 JUNE 2016 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <http://www.institutdelors.eu/wp-content/uploads/2018/01/socialbenefitseumobilecitizens-fernandes-jdi-june16.pdf?pdf=ok>.
- 5) Other relatives. *Europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/family-residence-rights/other-family/index_en.htm.
- 6) Residence permits statistics. *Ec.europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Residence_permits_statistics.
- 7) Residence permits statistics: EU Member States issued a record number of 2.6 million first residence permits in 2015. *Ec.europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7715617/3-27102016-BP-EN.pdf/ca706fa0-14fc-4b71-a2e2-46b2b933f8f8>.
- 8) Residence permits statistics: Number of first residence permits issued by reason, EU-28, 2008-2016 (1 000 persons). *Ec.europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Number_of_first_residence_permits_issued_by_reason,_EU-28,_2008-2016_\(1_000_persons\)_MI17.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Number_of_first_residence_permits_issued_by_reason,_EU-28,_2008-2016_(1_000_persons)_MI17.png).
- 9) Residence permits statistics: Top 10 number of citizens receiving first residence permits in the EU-28 by reason, 2016. *Ec.europa.eu* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Top_10_number_of_citizens_receiving_first_residence_permits_in_the_EU-28_by_reason,_2016_\(%25\)_MI17.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Top_10_number_of_citizens_receiving_first_residence_permits_in_the_EU-28_by_reason,_2016_(%25)_MI17.png).

Právní předpisy:

- 1) Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

legislativa ES/EU:

- 2) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území

členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úřední věstník L 158 , 30/04/2004, S. 0077 – 0123.

- 3) Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění) - Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění) - Protokoly - Přílohy - Prohlášení připojená k závěrečnému aktu mezivládní konference, která přijala Lisabonskou smlouvu podepsanou dne 13. prosince 2007 - Srovnávací tabulky Úřední věstník C 326 , 26/10/2012 S. 0001 - 0390.
- 4) Nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství, Úř. věst. L 257, 19.10.1968, s. 2.

Soudní dvůr:

- 5) Rozsudek ze dne 18. května 1982, C-115/81 a C-116/81, Adoui a Cornuaille, Sb. rozh. s. 1982 01665.
- 6) Rozsudek ze dne 29. dubna 2004, *Orfanopoulos a Oliveri*, C-482/01 a C-493/01, Sb. rozh. s. 2004 I-05257.
- 7) Rozsudek ze dne 15. března 2005, *Bidar*, C-209/03, Sb. rozh. s. 2005 I-02119.
- 8) Rozsudek ze dne 26. února 1975, *Bonsignore*, C 67-74, Sb. rozh. s. 1975 00297.
- 9) Rozsudek ze dne 4. prosince 1972, *Van Duyn*, C 41/74, Sb. rozh. s. 1974 01337.
- 10) Rozsudek ze dne 16. července 2015, *Singh a další*, C-218/14, Sb. rozh. s. elektronická.
- 11) Rozsudek ze dne 13. září 2016, *Marín*, C-165/14, Sb. rozh. s. elektronická
- 12) Rozsudek ze dne 30. června 2015, *NA*, C-115/15, Sb. rozh. s. dosud nezveřejněná.
- 13) Rozsudek ze dne 13. září 2016, *CS*, C-304/14, *bod 51*, Sb. rozh. s. elektronická.
- 14) Rozsudek ze dne 8. března 2011, *Ruiz Zambrano*, C-34/09, Sb. rozh. s. 2011 I-01177.
- 15) Rozsudek ze dne 5. května 2011, *McCarthy*, C-434/09, Sb. rozh. s. 2011 I-434/09.
- 16) Rozsudek ze dne 19. října 2004 , *Zhu a Chen*, C-200/02, Sb. rozh. s. 2004 I-09925.
- 17) Rozsudek ze dne 25. července 2008, *Metock*, C-127/08, Sb. rozh. s. 2008 I-127/08.
- 18) Rozsudek ze dne 25. února 2016 , *García-Nieto a další*, C-299/14, Sb. rozh. s. elektronická.
- 19) Rozsudek ze dne 8. května 2013, *Ymeraga*, C-87/12, Sb. rozh. s. elektronická.
- 20) Rozsudek ze dne 11. července 2002, *Carpenter*, C-60/00, Sb. rozh. s. 2002 I-06279.
- 21) Rozsudek ze dne 30. března 2016, *Mattern a Cikotic*, C-10/05, Sb. rozh. s. 2006 I-03145.
- 22) Rozsudek ze dne 23. února 2010, *Ibrahim*, C-310/08, Sb. rozh. s. 2010 I-01065.
- 23) Rozsudek ze dne 23. února 2010, *Teixeira*, C-480/08, Sb. rozh. s. 2010 I-01107.

Diplomové práce:

- 1) RYCHLÁ, Lucie. Občanství EU a právo pobytu [online]. Brno, 2014 [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/rtafq/>>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. 72 s. Vedoucí práce David Sehnálek.
- 2) LAKOTOVA, Lenka. *PRÁVO NA VSTUP A POBYT PŘÍBUZNÝCH OBČANŮ A OBYVATEL EVROPSKÉ UNIE Z ŘAD OBČANŮ NEČLENSKÝCH STÁTŮ* [online], Brno, 2013 [cit. 2018-02-03]. Dostupné z https://is.muni.cz/th/o5uv3/Lakotova_diplomova_prace.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Právnická fakulta. 60 s. Vedoucí práce Filip Křepelka.
- 3) VINTROVÁ, Anna Katerina. *Svoboda pohybu a pobytu občanů EU v aktuální judikatuře Soudního dvora EU* [online]. Brno, 2017 [cit. 2018-03-03]. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/mca7w/diplomka-finalni_vintrova.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Právnická fakulta. 90 s. Vedoucí práce David Sehnálek.

Shrnutí práce

Bakalářská práce se zabývá právy rodinných příslušníků občanů EU. Nejprve na úvod vymezují, kdo je vůbec „rodinným příslušníkem“ a na koho se směrnice 2004/38/ES vztahuje. Dále pokračují jednotlivými právy, které těmto osobám Unijní právo garantuje a také jejich procesními zárukami. V celé práci jsou zmiňovány jednotlivé rozsudky Soudního dvora Evropské Unie, které jsou pro výklad a praxi stěžejní a na základě kterých můžeme usoudit, zda jsou jim skutečně práva stanovená právem EU přiznávána. Text je také doplněn o statistiky a grafy z posledních let, které nám ukazují, v jaké míře určitá migrace státních příslušníků třetích států z rodinných důvodů reálně probíhá.

Abstract

This thesis deals with the rights of family members of EU citizens. At first I define the term „family member“ and to whom is the directive 2004/38/ES intended. Furthermore, I describe their particular rights and procedural guarantees ensured by Union Law. Within the whole thesis are mentioned the individuals judgements of European Court of Justice, which are pivotal for practice and whether their rights are really admitted. Last but not least, the thesis is filled with statistics and graphs from recent years which show the real rate of migration of third-countries citizens due to family reasons.

Seznam klíčových slov

Rodinní příslušníci, právo pohybu a pobytu, občan EU, hostitelský členský stát, členský stát Unie, nečlenský stát, pobytová směrnice, Soudní dvůr Evropské Unie, státní příslušník třetích států.

Key words

Family members, right of free movement and residence, citizen EU, host member state, member state of the EU, non-member state, the residence directive, European Court of Justice, third-country national.

Seznam grafů

Graf č. 1: Počet vydaných povolení v EU v letech 2008-2016 a z jakých důvodů.

Graf č. 2: Deset členských států, které obdrželi nejvíce vydaných povolení a z jakého důvodu.

Graf č. 3: Počet státních příslušníků třetích zemí, kteří dostali v ČR v letech 2008-2015 povolení k pobytu.